

RESOCIALIZACE ODSOUZENÝCH ŽEN
VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Křížová

Datum odevzdání:

30.11.2005

Vypracovala:

Ludmila ŠAMÁNKOVÁ

Děkuji za pomoc a poskytnutí cenných rad při zpracování mé bakalářské práce PhDr. Aleně Křížové a současně děkuji za zpřístupnění informačního materiálu paní Vlastě Křemečkové, vrchní sestře Domova svatého Karla Boromejského.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a výhradně s použitím citované literatury.

V Praze dne 01.11.2004

.....

OBSAH:	strana
1. Úvod a stanovení hypotéz.....	1
2. Osobnost pachatele obecně.....	2
2.1. Procesuální přístup.....	2
2.2. Strukturální přístup.....	3
3. Základní psychologické aspekty při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.....	6
4. Žena ve vězení.....	7
5. Náprava, resocializace, reintegrace – obecně.....	10
6. Překážky v resocializaci – prizonizace a její dvě složky.....	13
6.1. Institucionalizace.....	13
6.2. Ideologizace.....	13
7. Vytváření programů zacházení.....	15
7.1. Vzdělávací reedukační programy.....	16
7.2. Volnočasové programy.....	18
7.3. Terapeutické, tréninkové programy.....	19
8. Výkon trestu odnětí svobody žen v Oddělení výkonu trestu Řepy.....	21
8.1. OVTR z blízka.....	21
8.2. Speciálně výchovné a zájmové aktivity.....	22
8.3. Oblast utváření vnějších vztahů.....	22
9. Specialisté v OVTR.....	23
9.1. Sociální pracovníce.....	23
9.2. Psycholog.....	23
9.3. Vychovatel.....	24
9.4. Speciální pedagog.....	24
10. Některé vybrané základní podmínky VTOS dle Zákona o VTOS č.169/1999.....	25
11. Co říkají mezinárodní listiny?.....	30
11.1. Zavádění do praxe.....	32
12. Historie Domova svatého Karla Boromejského.....	35
13. Představení Domova svatého Karla Boromejského.....	36
13.1. Lůžková část a rehabilitace.....	37
13.2. Denní stacionář.....	37

13.3. Duchovní péče a kultura.....	38
14. Spolupráce s vězeňskou službou.....	38
15. Projekt „Sanitářského kurzu svaté Zdislavy“.....	40
16. Rozhovor s vyučující lektorkou kurzu.....	44
17. Vyhodnocení dotazníků a hypotéz.....	47
18. Závěr.....	50
19. Resumé.....	51
20. Anotace.....	52
21. Použitá literatura.....	53

1. ÚVOD:

Pro svojí bakalářskou práci jsem si zvolila téma mě velmi blízké, jelikož se v oblasti problematiky výkonu trestu odnětí svobody a s ním spojených otázek již několik let pohybuji jako zaměstnanec Vězeňské služby České republiky, přesněji jako sociální pracovnice ve vazební věznici. Ráda bych čtenáře blíže seznámila s touto oblastí našeho života, která se lidstva od nepaměti týká a bohužel navždy bude týkat a přesto je to pro většinu populace neznámá součást našeho života.

O samotné resocializaci odsouzených osob se v literatuře příliš nedozvíme. S tímto termínem se setkáváme spíše v oblasti zdravotnictví či ve speciální pedagogice zaměřené na handicapované osoby. Ovšem právě úspěšná resocializace odsouzených je stěžejním cílem veškerých snah vězeňského personálu, aby vězeň, který je nucen strávit část svého života ve vězení bez své rodiny, bez svého zaměstnání a bez možnosti svobodně rozhodovat o svém životě, se vrátil do společnosti jako člověk, který může opět začít svůj nový život úspěšně, bez velkých překážek a komplikací. Tak, aby se opět nevrátil do soudního procesu a následně do výkonu trestu odnětí svobody.

Proto jsem svojí práci zaměřila z počátku na otázku osobnosti pachatele trestné činnosti, dále obecně seznamuji čtenáře s pojmy týkajícími se výkonu trestu odnětí svobody a resocializace, nerozlišující mužské a ženské věznice, jelikož zákon a podmínky pro výkon trestu odnětí svobody pro ženy a muže jsou až na některé drobné rozdíly stejné. Dále se zaměřuji na hlavní část své práce, a to na specializované Oddělení pro výkon trestu žen v Řepích (dále jen OVTR). Zde již několik let funguje speciální projekt tzv. Sanitářský kurz svaté Zdislavy, který bych ráda čtenářům představila z důvodů jeho ojedinělosti a originality, ale především v souvislosti se zaměřením mé bakalářské práce jako uvedení příkladu, jakým způsobem lze vést snahy o úspěšnou resocializaci vězněných osob.

Hypotézy, které bych chtěla ve své práci potvrdit jsou:

- 1) značná část odsouzených žen v OVTR absolvující vzdělávací kurz chce navázat na získané vzdělání po propuštění na svobodu a vnímají kurz jako smysluplný pro jejich budoucnost po propuštění z VTOS
- 2) značná část žen, které absolvovaly sanitářský kurz v posledních třech letech jsou ve zdravotnictví zaměstnány nebo alespoň tuto snahu projevují

2. OSOBNOST PACHATELE OBECNĚ

Pod psychologickým pojmem osobnost se skrývá jedno z klíčových témat kriminologické psychologie. Každý psychologický výzkum končí u problematiky osobnosti. Ve forenzní psychologii nabývá tento pojem širokou paletu konkrétních poloh, nejčastěji v závislosti na procesním postavení jedince. Tímto způsobem vzniká problematika osobnosti obviněného, obžalovaného, odsouzeného a propuštěného. Tedy v kriminalistické psychologii hovoříme o osobnosti podezřelého a obviněného, v soudní psychologii o osobnosti obžalovaného, v penitenciární psychologii o osobnosti odsouzeného a v postpenitenciární psychologii o osobnosti propuštěného. Všechny tyto pojmy zastřešuje souhrnný pojem osobnosti pachatele, který pěstuje především *kriminologická psychologie*.

V souvislosti s osobností pachatele se kriminologická psychologie zajímá o dvě otázky. Jak dospívá jedinec k připravenosti jednat kriminálním způsobem, tj. jaké duševní pochody a vlastnosti uvozují trestnou činnost, udržují ji v chodu a vtiskávají jí její konkrétní ráz. Druhá otázka směřuje ke zjištění, zda se pachatelé vyznačují určitými psychickými zvláštnostmi, které je odlišují od nepachatelů, a jestli tomu tak je, pak o jaké zvláštnosti (vlastnosti) se jedná. Uvedené dvě otázky vyjadřují ve zjednodušené podobě výchozí pozice dvou přístupů ke studiu osobnosti pachatele v kriminologické psychologii. První přístup se označuje jako **procesuální** či dynamický. Druhý přístup se nazývá **strukturálním**, či typologickým.

2.1. PROCESUÁLNÍ PŘÍSTUP:

Jádrem je tzv. psychologie kriminálního jednání. Zaměřuje se na popis a výklad duševního dění, které probíhá v osobnosti pachatele okolo spáchání trestného činu. To znamená před, v průběhu a po vlastním kriminálním jednání. Produkuje poznatky o různých psychologických variantách kriminálního jednání (řízené jednání či jednání reaktivní). Koncepce kriminálního jednání se shodují na určitých obecných poznatcích a to na shodných znacích kriminálního jednání:

- sklon k bezprostřednímu, bezodkladnému uspokojování potřeb (nezdrženlivost)
- sklon k subjektivizaci a relativizaci morálních a právních norem
- pozměněné, handicapované motivační pochody v různé podobě, např. v přeskočení určitých fází rozhodování (impulzivita), nefungující vnitřní zábrany (charakterové

defekty), neutralizace důsledků jednání (odmítnutí oběti, bagatelizace způsobené újmy).

2.2. STRUKTURÁLNÍ PŘÍSTUP:

Zabývá se především typologickými koncepcemi. Již dlouhou dobu provokuje lidské poznání otázka, zda se pachatelé zásadně liší po stránce svého psychického založení od většiny, která respektuje morální i právní normy. A jestliže ano, tak čím, jaké psychické vlastnosti a charakteristiky diferencují sociálně přizpůsobeného jedince od kriminální osobnosti. Vývoj forenzního poznání v 19. a 20. století procházel různými extrémními názory. Krajní polohy vyjadřuje na straně jedné Lombrosova koncepce z druhé poloviny 19. století (zásadní či přinejmenším podstatná odlišnost rozeného zločince) a na straně druhé koncepce tzv. **labelingu** z druhé poloviny dvacátého století (pachatel se pouze liší tím, že jeho jednání je označeno formálními instancemi sociální kontroly jako kriminální). Je jasné, že zmíněná otázka není ani v dnešní době definitivně zodpovězena. Zdá se však, že představa o absolutní, zásadní a trvalé odlišnosti osobnosti pachatele od nekriminální většiny je překonaným mýtem forenzní psychologie a kriminologie. Psychologické zkoumání pachatelů pokračuje dále poněkud jiným směrem. Zaměřuje se na co nejpřesnější poznání (popis) osobnosti pachatelů a jejich vnitřní diferenciaci do určitých typů. Jednoduše řečeno klade se otázka, jak a čím se liší pachatelé mezi sebou navzájem.

Psychologické typologie vycházejí z předpokladu, že určité vlastnosti se sdružují a vytvářejí tak typické konstelace, podle kterých lze veškerou populaci rozčlenit do několika stanovených skupin, tj. osobnostních typů. Především existuje mnoho forenzních typologií. Některé vycházejí z tělesné konstituce a předpokládají její souvislost s duševním založením a konkrétní podobou kriminálního jednání (Kretschmer, Sheldon), jiné kladou důraz na motivační pozadí a životní cestu.

Obecná typologie rozlišuje 5 základních typů osobnosti pachatele, do kterých lze zařadit kriminální populaci. Jsou to:

- ***socializovaný typ:***

jde zde o osobnost, na kterou se nevztahují obecné poznatky o chování a prožívání. Konkrétně to znamená, že myšlenkové pochody a vůbec veškerá dynamika prožívání jsou srozumitelné, fungují primární i sekundární potřeby tak, jak jsou známy z výkladu

psychologie. Svědomí je utvořené a reakce na spáchaný trestný čin odpovídají běžným představám (lítost, smutek, obavy o další životní cestu, otřesené sebevědomí, úzkostné očekávání reakce okolí). Spáchaný skutek má spíše epizodický charakter, vybočuje z dosavadní životní cesty a jeho motivace je průhledná, lze ji pochopit i z pohledu vnějších pozorovatelů (např. silné situační tlaky, nedbalostní pozadí, potlačení představy o kriminální povaze jednání a s tím související absence pocitu nekalosti a nepravosti). Podle uvedených příznaků lze socializovaný typ v praxi dobře rozpoznat. Chybí u něj výraznější známky poruchovosti. Kontakt s ním lze navázat zpravidla snadno a oslovují jej prvky, které u jiných typů selhávají (např. apelace na morální hlediska, apelace na citové vazby k blízkým lidem, stimulace kladných vlastností jeho osobnosti apod.) (Čírtková L., Červinka F.: Forenzní psychologie)

Konkrétněji lze tento socializovaný typ rozdělit na pachatele kooperativního (dobré regulační mechanismy chování, sociální reaktivita a asertivita. Je družný, otevřený, kamarádský. Dokáže však zakrýt svojí potřebu a cíl). Dále asertivní (k shora uvedenému se připojuje vyšší asertivita a egoismus). Anxiózní – úzkostný (vedle dobře formulovaného systému vnitřních regulativů chování se vyskytuje i inhibice, bázlivost, nerozhodnost). A nakonec dynamický (zvýšená dynamičnost, drzost, opovážlivost). (Olejníček A. : Penologie a penitenciární pedagogika)

- *neurotický typ*

jeho osobnost je nápadná tím, že se v ní vyskytují větší či menší neurotické poruchy (zvýšená úzkostnost, dráždivá slabost, neurovegetativní poruchy, depresivní ladění, hysterické reakce apod.). Tyto neurotické prvky se promítají právě do kriminálního jednání, do motivace i do způsobu jednání.

Pokud jde o motivaci, uvádí se, že kriminální jednání je důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů nejčastěji v rodině. Proto bývá nejčastěji neurotický typ rovněž označován jako emočně narušený, emočně nestabilní jedinec (Koudelková, A.: Delikventní chování jako dimenze neurotické poruchy).

Pokud je o způsob spáchání, předpokládá se typický rukopis neurotického pachatele. K němu například patří amatérské provedení, zanechání zřetelných stop, chaotický útěk z místa činu a neúčelový či neinstrumentální charakter jednání v tom smyslu, že neurotický delikvent například krade, aniž by odcizené předměty skutečně potřeboval.

Jednání a zacházení s neurotickým typem je přirozeně poněkud komplikován, než v případě socializovaného typu. Zpravidla ocení, když z celkového kontaktu vyplývá, že chápeme jeho čin jako osudové klopýtnutí. Není vhodné, aby v něm vznikl pocit, že je odmítán či odepisován jako člověk. U většiny těchto pachatelů existuje omezující, nepřizpůsobivé svědomí, což umožňuje vznik vnitřního konfliktu i motivace k nežádoucímu chování (Čírtková L., Červinka F.: Forenzní psychologie)

Opět lze tento typ rozdělit konkrétněji, a to neurotický s hysterickými rysy (vedle potřeby citového kontaktu s druhými se připojuje relativně dobře zformovaný systém regulativů chování, zvýšená dynamičnost a asertivita včetně sebecitu. Potřebuje uznání, hodnocení a obdiv). Dále neuroticky asertivní (zvýšené sebeprosazení, vyskytuje se snaha získat roli či status ve skupině, jde často o vůdce, soupeře). Neuroticky odreagovávající se pachatel (u tohoto typu se připojuje zvýšená submise, inhibovanost, silné pocity viny, emoční labilita, bázlivost. Je opakem hysterických typů. (Olejníček A.: Penologie a penitenciární pedagogika)

- ***psychopatický typ***

zde se obecně předpokládá značný podíl osobnosti na kriminálním jednání. Osobnost sehrává velkou roli a to jak v motivační konstelaci, tak ve způsobu páchaní trestného činu. Situační faktory ustupují do pozadí. Psychopatická osobnost se projevuje svérázným, nápadným a zvláštním způsobem chování a prožívání. Psychopatie je relativně stálá porucha osobnosti. Některé vlastnosti, které běžně v osobnosti nalézáme u psychopata chybí (např. vymizení vyšších citů), anebo jsou příliš intenzivní (nadměrné vystoupaná agresivita, přílišná výbušnost).

- ***mentálně nedostačivý typ***

osobnost tohoto pachatele se vyznačuje nízkou inteligencí. Jedná se o „primitivní“ osobnost. A tomu odpovídá i obraz, který skýtá jeho trestná činnost. Nebývá promyšlená, je pro ní příznačná jednoduchost a přímočarost. Předpokládá se u něj větší ovlivnitelnost ve smyslu nekritického bezděčného přijímání názorů druhých.

- ***psychotický typ***

psychotickým typem se míní pachatel, který v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tj. psychózou. Na první pohled je spáchaný trestný čin nápadný svou bizarností, nesrozumitelný a nikoli výjimečný svou

brutalitou. Motivace je rovněž nápadně nečitelná, zvrácená, nepochopitelná normálními měřítky (Čírtková L., Červinka F. : Forezní psychologie)

3. ZÁKLADNÍ PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY PŘI NÁSTUPU DO VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Nástup do výkonu trestu odnětí svobody představuje pro prvovězněného jedince, přicházejícího z civilního prostředí, *velkou psychickou zátěž* (někdy se hovoří o šoku z uvěznění). Celkově tento moment představuje náročnou krizovou situaci, nejen pro prvovězněné osoby. Mezi nejnáročnější stresové faktory patří:

- výrazná změna podmínek (neznámé, cizí a většinou nepřívětivé prostředí)
- jedinec se stává „objekt zacházení“, je více závislý (může udělat jen to, co je mu dovoleno nebo přikázáno), mění se jeho životní rytmus
- výrazným zátěžovým faktorem je sociální izolace (ztráta možnosti aktivně zasahovat do dění v rodině a mezi příbuznými, častá ztráta partnera apod.)
- oslabení významných sociálních vazeb
- znemožněn výběr prostředí a nedobrovolný styk s neznámými lidmi (za normálních okolností by se osoba s danými lidmi vůbec nestýkala)
- důležitý je také moment poklesu sebedůvěry
- nutnost vyrovnat se s pocitem zavržení ze strany společnosti, s pocitem odmítnutí a se stigmatizací „pachatel trestného činu“

4. ŽENA VE VĚZENÍ

V USA je ve věznicích asi milion lidí, z toho 45 000 žen. V Evropě je uvězněno celkem asi 15 000 žen. Obecně se předpokládá, že ženy tvoří asi 6 – 9% vězeňské populace. Je zneklidňujícím fenoménem současnosti, že v některých zemích ženy dohánějí v oblasti páchaní trestné činnosti muže, a to dokonce ve způsobu páchaní trestné činnosti. Dopouštějí se trestného činu krádeže, vloupání, zhářství, pašování drog a i vražd. Nárůst počtu žen jako pachatelek trestných činů lze vysvětlit postupující emancipací, kdy s dosažením rovnoprávnosti obou pohlaví se mohou i ženy snažit dosáhnout rovnoprávnosti s muži i v oblasti zločinu. Četné kriminologické studie dokazují, že předurčení žen ke zločinu je nižší než u mužů. Tento fakt se dá vysvětlit prostřednictvím tří skutečností:

- ženy nejsou s materiálním světem spojeny tak úzkým poutem, jako muži. Jejich touha po materiálním bohatství je nižší, jsou víc zaměřeny na vztahy, kvalitu života vidí spíše ve funkčnosti rodiny a vztahů, než v hmotných statcích.
- v případě odsouzení jsou ženy nuceny nést výraznější společenské odsouzení a stigma než muži
- každodenní život žen nese s sebou i prvek odpovědnosti a starostlivosti o druhé a z toho důvodu se podvědomě brání učinit něco, co by jim znemožňovalo tuto starostlivost realizovat.

Psychologická a fyziologická přirozenost žen je spojována s potřebou i povinností pečovat o děti, nemocné, muže, což většina žen považuje za samozřejmé. Proto trestný čin spáchaný ženou a výkon trestu za něj považuje většina lidí za mnohem zoufalejší situaci pro blízké a rodinu, než v případě muže.

Ženy páchající trestnou činností většinou pocházejí z takových majetkových poměrů, které jsou hluboce pod společenským průměrem, mají špatné bydlení, nízký stupeň vzdělání, často zdravotní obtíže, mnohé ztratily smysl života, jiné se staly závislými na alkoholu či na drogách. Pokud také mají pocit, že jim bylo ubližováno, může se v nich objevit touha ublížit.

Reakce na uvěznění u žen je jiná, než u mužů. Pro většinu mužů vězení neznamená bezprostřední ohrožení aspektů jejich života. V mnoha případech jejich vztahy k manželkám, družkám, dětem, rodičům i přátelům vytrvají a přežijí odloučení. Rodinné vztahy žen vězení téměř vždy narušují či dojde k jejich úplnému rozpadu. Pověst žen propuštěných z vězení je

vždy horší než pověst mužů ve stejné situaci. Ženy prožívají tíživější výkon trestu, omezení na svobodě, absenci citových vazeb a vztahů, odloučení od dětí, rodičů. Ženy přicházejí o víc a potýkají se rovněž s většími traumaty, depresemi, citovou a sociální deprivací. Pokud je výrazně homogenní společenství mužů ve vězení bez žen tristní, je čistě ženské vězení mnohde žalostným domem smutku, násilí a frustrací.

Je pravda, že se ženy nedopouštějí kázeňských přestupků ve vězení tak jako muži, ale jejich emotivita někdy vyústí v hysteroidně motivované excesy, které zaměstnávají vězeňský personál na delší dobu, než se podaří je vyřešit.

Odloučení žen, matek od dětí se obecně považuje za výrazně deprivující symptom pro obě účastněné strany, sice ženu matku i dítě. I přes častý možný návštěvní styk mezi matkou a dítětem dochází k postupnému narušování vzájemných vztahů. Mnohdy se také diskutuje otázka, zda je vhodné, aby děti navštěvovaly vězení, zvláště pak odsouzenou matku. Zpochybňuje se výchovný význam těchto návštěv.

Vzhledem k tomu, že řada gravidních žen využila své gravidity k páčání trestných činů, zejména pašování drog s představou, že pro své těhotenství nemohou být odsouzeny k výkonu trestu, ale také proto, že je snaha udržet vztah mezi matkou a dítětem, je dnes v Evropě řada vězení, kde mají matky své dítě do 2 – 3 let jeho věku.

Dosavadní zkušenosti jsou rozporuplné. Na jedné straně jsou matky - vězeňkyně, které se starají o své dítě vzorně a vztah mezi matkou a dítětem je velmi dobrý a ve třech letech dítěte se ujímá výchovy otec či širší rodina matky. Jsou ale také případy, kdy matka sice trvá na tom, aby měla své dítě ve vězení, ale nestará se o ně a využívá dítěte jen jako důvod ke zmírnění vězeňského režimu a získání výhod. Po dovršení maximálně tří let věku je pak dítě umístěno do dětského domova a některé matky po propuštění z výkonu trestu si pak pro dítě nepřijdou. Podle zkušeností dětských psychologů je pobyt dítěte ve vězení s matkou do tří, maximálně čtyř let přijatelný, ve vyšším věku by mohlo dojít k narušení vývoje dítěte vlivem prostředí. Nejsou ale výjimky, kdy je dítě s matkou, i když navštěvuje základní školu.

Společenství žen ve věznici je mnohem rozmanitější, než ve věznici pro muže. Rozdílnost vzdělanostní, sociální úrovně jsou mnohem výraznější, než u mužů. Tato okolnost společně s výrazně vyšší emocionalitou žen je terénem pro vytváření konfliktů. Ženy mnohem dramatičtěji prožívají vzájemné vztahy, přátelství i nepřátelství, citlivě reagují na podněty z vnějšího světa.

Práce personálu v ženské věznici je mimořádně náročná a obtížná. Řadu funkcí v ženských věznicích vykonávají muži, mnohdy se stávají objektem citových i jiných aspirací

ze strany odsouzených žen. Proto jsou realizovány specifické abreaktivní a psychohygienické programy pro ženy a je věnována značná péče kvalitě a intenzitě vztahů žen k vnějšimu světu, jejich rodinám a případným dětem. (Mezník J. a kolektiv: Základy penologie)

Během pobytu žen ve věznici by měla být zaručena jejich fyzická bezpečnost. Z těchto důvodů by měly ženy být vždy drženy odděleně od mužů a neměl by na ně dohlížet výhradně mužský personál. (Andrew Coyle: Vězněné ženy ve světě)

5. NÁPRAVA, RESOCIALIZACE, REINTEGRACE - OBECNĚ

Moderním, humánním, vědeckým zdůvodněním trestu, jako společenské obrany je společenská potřeba uzpůsobit, resocializovat, reedukovat zločince tak, aby byl schopen se vyvarovat recidivy, dosáhnout u něj změny chování z asociálního na chování společensky akceptovatelné a žádoucí.

Náprava vězňů je povinnost uložená vězeňským pracovníkům plynoucí ze zákona. Zločin je podle některých teoretických východisek považován za produkt chybné socializace. Pokud socializace neproběhla úspěšně, vedla k delikvenci, pak je nutná resocializace – postup či souhrn metod, vedoucích k opětovnému zařazení jedince do společnosti, když předchozí socializační proces byl ne zcela úspěšný.

Teorie nápravy vězňů vychází z předpokladu, že zločinec má ke zločinnosti identifikovatelné důvody, motivy, které se dají odhalit, dešifrovat, změnit. Akceptováním zkušenosti, že se zločin „nevyplatí“ a že existuje „lepší cesta“, je prvotním předpokladem odsouzeného ve výkonu trestu k nápravě a reintegraci do společnosti po propuštění.

Resocializace, reedukace a náprava je změřena na:

- přímým působením na odsouzeného dosáhnout u něj změny chování, rovněž posílení smyslu pro odpovědnost, vytvoření pozitivních sociálních návyků a etických postojů a vztahu k práci
- reedukace je souhrn metod pedagogické pomoci cílených k rozvinutí dosud nerozvinutých osobnostních vlastností a pozměnit je společensky žádoucím směrem
- neutralizování společenské nepřizpůsobivosti a sociální nezpůsobivosti, zvýšit sociální kompetenci
- odstraňování škodlivých návyků, eventuálně závislostí na drogách, alkoholu apod.
- vytvoření reálných životních perspektiv

Uvedená funkce trestu se těší všeobecné podpoře a souhlasu, poněvadž zaujímá pozitivní přístup k likvidaci kriminality. Přesto je účinnost nápravných modelů často zpochybňována. Jednak proto, že všechny zdroje a příčiny trestné činnosti dosud nebyly odhaleny a proto nemohly být behaviorálními metodami odstraněny či ovlivněny. Dosud přežívají koncepty o „rozeném zločinci“, které popírají jakoukoliv úspěšnost resocializace. Další námitky spočívají v neúčinnosti nápravných programů především pro omezenost jejich

časového působení – nelze během doby vyměřené výkonem trestu reformovat to, co se dlouhodobě formovalo po celý dosavadní ontogenetický vývoj jedince.

Různé názvy a různé metody vycházejí z různých teorií či představ o výchově vězňů k tomu, aby po propuštění již nepáchali trestnou činnost. Řada výzkumů potvrdila přítomnost psychických poruch či abnormalit u značného počtu vězňů a škodlivých návyků na alkohol či drogy. Proto se do metod nápravy vězňů někdy zařazují i metody psychiatricko psychologické.

Postoj laické a někdy i odborné veřejnosti k nápravně výchovným programům pro vězně je většinou odmítavý s tím, že vede k rozmazlování vězňů, ulehčování jejich pobytu ve vězení a snížení účinnosti faktoru represe. Že vyžaduje značné finanční prostředky daňových poplatníků, nemá žádný praktický efekt. Maximalistický požadavek většiny laické veřejnosti na účinnost výchovných programů je úplná eliminace recidivy; to znamená, že ten, kdo opustí vězení se od něj už nevrátí. Tento požadavek je nereálný především proto, že:

- negativní osobnostní rysy a povahové vlastnosti, které vedly jedince k páčání trestné činnosti, jsou již pevně fixovány ve struktuře osobnosti jedince, jsou rezistentní vůči výchovným či léčebným metodám
- vězení nemůže anticipovat sociální podmínky a poměry, kam se vězeň po propuštění vrátí a které jsou mnohdy sociálně patologické
- koncentrace osobností s negativními povahovými vlastnostmi v omezeném prostoru vězení je kontraproduktivní resocializačním snahám
- monotonie vězeňského života vede k redukci pozitivních osobnostních vlastností a rysů
- není k dispozici dostatek vyškolených pracovníků ve vězení schopných kvalitně provádět resocializační program
- malá motivace vězňů pro účast na výchovných programech
- neadekvátní výběr vězňů pro ten který výchovný program apod.

I když zde uvádím spíš skeptické přístupy k resocializaci vězňů, přesto se ve všech věznicích provádějí různé resocializační programy, především proto, že je vždy několik vězňů, u kterých jsou účinné, a proto odporuje humanistickým zásadám ponechat vězně samy sobě a nepokoušet se o jejich ovlivnění.

Vězeňská populace je z kriminologického, penologického i psychologického hlediska velmi heterogenní. Nelze tedy nalézt univerzální metodu účinného zacházení s vězni. Proto se vypracovaly diferencované metody zacházení s vězni určené pro specifické skupiny vězňů a relativní pro resocializaci té stránky osobnosti vězně, která to z hlediska penitenciární diagnózy vyžaduje.

Společným cílem všech programů je příprava odsouzených na svobodu, ze svého specifického cíle a zaměření, mají přispět k socializovanému společensky adekvátnímu chování propuštěného odsouzeného na svobodě (Mezník J. a kolektiv: Základy penologie, Černíková V., Makariusová V.: Úvod do penologie)

6. PŘEKÁŽKY V RESOCIALIZACI – PRIZONIZACE a její dvě složky

Kořeny anglického slova „prison“ - vězení, jsou ve starofrancouzském „prison“ a v latinském „prensionem“ a znamenají zmocnit se, držet. **Prizonizace** je obecný pojem označující proces přizpůsobování, intelektuální, psychologická a hodnotová přeměna svobodného člověka ve vězně.

Pojem **prizonizace** pochází od amerického sociologa Donalda Clemmera, který pracoval ve třicátých letech jako sociolog ve věznicích v Chesteru ve státě Illinois a vychází ze studia mužské vězeňské subkultury.

Co tedy blíže znamená **prizonizace**?

Úspěšné „přežití“ tradičního výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje adaptaci na život ve vězeňském prostředí. Adaptace v tomto smyslu znamená přijetí subkulturních norem a pravidel – značně odlišných od obecně platných – a osvojení si nových, z hlediska přežití výhodnějších vzorců chování. Vzorce chování potřebné k životu mimo vězení naopak vyhasínají. Takto adaptovaný jedinec má po delší době strávené ve vězení horší kriminální prognózu – tedy vyšší pravděpodobnost recidivy.

Z hlediska psychologie lze v procesu prizonizace rozlišit dva aspekty. Jde o **institucionalizaci**, která označuje adaptaci na vysoce organizovaný vězeňský život. Je spojena se ztrátou aktivity a iniciativy. Znamená především vnější orientaci ve specifických životních podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. Institucionalizaci podléhá téměř každý odsouzený. Z pohledu administrativy trestního systému a z krátkodobého hlediska je skutečností, že institucionalizovaní vězni mají tendenci způsobovat vedení méně problémů nežli neinstitucionalizovaní vězni. Takové přizpůsobení však jde proti základnímu záměru institutu trestu odnětí svobody, tedy reintegraci do společnosti.

Druhým aspektem je **ideologizace**, která se projevuje identifikací s kriminální subkulturou. Sem patří například osvojení si (a užívání) specifického jazyka, tzv. kriminálního argotu. Jde o vnitřní přijetí subkulturních norem, pravidel, hodnot, postojů a také systému racionalizací (jako obranných mechanismů).

Čím delší je doba uvěznění, tím intenzivnější je dopad tohoto procesu. Obecně lze konstatovat, že dlouhodobé uvěznění vlivem procesu prizonizace působí negativně na

formování sociálně žádoucích vzorců chování, snižuje účinnost resocializačních záměrů a snižuje, až znemožňuje, pravděpodobnost úspěšné reintegrace do společnosti po propuštění. Pokud jedinec přijme všechny vězeňské normy a zvyklosti, osvojí si vězeňský argot, formy uspokojování materiálních potřeb, formy interpersonálního chování vězeňské subkultury, stává se imunním vůči vlivům konvenčního prosociálního hodnotového systému.

Různé osoby mohou na situaci odsouzení a uvěznění reagovat odlišně. Míra dezorientace v nové situaci může záviset například na předchozích zkušenostech. Reakce vězně závisí na tom, co prožil a jak tuto skutečnost vnímal (časopis Psychologie 9/2004, Mezník J. a kolektiv: Základy penologie)

7. VTVÁŘENÍ PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ

Při tvorbě programů zacházení je třeba vycházet z podmínek věznice, skladby odsouzených a personálních možností. Po přijetí odsouzeného do věznice k dosažení účelu výkonu trestu je v nástupním oddělení sestaven pro každého odsouzeného výchozí optimální individuální program zacházení jako základní forma cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného věznice. Vypracování programu zacházení provádí tým specialistů. Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného. Koordinace spolupráce pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka a popřípadě i duchovního po celou dobu náleží speciálnímu pedagogovi.

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným, které směřují k dosažení cíle a dále způsob a četnost hodnocení. Souhlas s programem stvrdí odsouzený svým podpisem. (Institut pro kriminologii a sociální prevenci – kolektiv autorů: Dlouhodobé tresty odnětí svobody)

Shromážděný materiál musí obsahovat minimálně následující fakta:

- základní data o osobě odsouzeného, o jeho trestném činu a uloženém trestu (případně i o předchozích zločinech a trestech)
- lékařská doporučení (nikoli tedy lékařské diagnózy - ty mohou i pro tento účel zůstat lékařským tajemstvím), upozornění na nutná omezení a zdravotní rizika ve vztahu k pracovním, vzdělávacím, sportovním a dalším důležitým aktivitám odsouzeného
- důkladnou (především sociální) anamnézu
- psychologickou charakteristiku odsouzeného včetně jeho postojů ke spáchání trestného činu a uloženému trestu, rovněž tak
- podstatná rizika (moderní penologický pojem „risk assesment“ znamená vyhodnocení konkrétního rizika nebezpečnosti vězně pro společnost – Jílek, 2004), problémy, obtíže a překážky, které nyní, tj. na začátku trestu odnětí svobody, brání budoucí dobré reintegraci odsouzeného do společnosti – právě na jejich odstranění, překonání nebo alespoň zmírnění bude třeba zaměřit zacházení s odsouzeným po celou dobu trvání jeho uvěznění. (Jaroslav Hála: Úvod do teorie a praxe vězeňství)

7.1. VZDĚLÁVACÍ REEDUKAČNÍ PROGRAMY

Od nepaměti se příkládá vzdělání, gramotnosti, zásadní význam pro nápravu vězňů. Vycházelo se z empirické zkušenosti potvrzené četnými kriminologickými výzkumy, které zjišťovaly velice nízkou úroveň vzdělanosti odsouzených; řada z nich neměla ukončené vzdělání či byli absolventi zvláštních škol. V minulosti byl počet negramotných a pologramotných odsouzených velmi vysoký. Proto jsou vzdělávací programy již tradiční metodou reedukace a resocializace odsouzených. Byly a stále jsou organizovány kurzy čtení a psaní pro negramotné, roční a víceleté kurzy k doplnění znalostí na úrovni základních škol a možností získání patřičného vysvědčení o ukončení základního povinné docházky.

V posledních letech se klade značný důraz na vzdělávání vězňů v pracovních oborech s možností rekvalifikace či kvalifikace v řemeslech, či administrativně technických profesích. Proto řada evropských zemí organizuje ve vězení kurzy pro práci s počítači, vedení účetnictví, vedení administrativy, nebo na druhé straně výuční kurzy v oboru zedník, malíř, natěrač, klempíř apod. Vychází se přitom z ověřeného předpokladu, že pracovní kvalifikace, schopnost a možnost uplatnit se na trhu práce v kvalifikované profesi je výrazným faktorem eliminujícím případnou recidivu.

Tyto kurzy všeobecně vzdělávací i odborné pracovní výchovy mají řádný organizační rámec s povinnou docházkou, mnohdy velmi náročnými kvalifikačními zkouškami a získáním celostátně či celoevropsky platného osvědčení, či vysvědčení.

Mimo tyto formy vzdělávání je k dispozici řada krátkodobých, neformálních kurzů, kde je účast vězňů dobrovolná, ale je pozitivně hodnocena s tím, že má jistý vliv na případné podmíněčné propuštění. Jedná se především o kurzy jazykové, kdy se odsouzení učí cizímu jazyku a kurzy výtvarné výchovy či kreslení apod.

Vězni jsou také podporováni, pokud projeví zájem, o korespondenční kurzy středních a vysokých škol, splňují-li podmínky pro přijetí k této formě studia, plní studijní program. Náklady na tyto externí formy studia hradí vězeň sám ze svých výdělků.

Podle mezinárodně platných norem nesmí být vysvědčení, které odsouzený získá po složení odborných zkoušek uvedeno, že složil zkoušky ve výkonu trestu odnětí svobody (Mezník J. a kolektiv: Základy penologie)

Zde bych ráda uvedla konkrétní nabídku vzdělávání ve Věznici Světlá nad Sázavou, s kterými seznámila čtenáře časopisu České vězeňství č. 6/2004 vedoucí školského a vzdělávacího střediska Mgr. Jana Koukalová:

„Zvolený vzdělávací program je součástí programu zacházení s odsouzenými. Cílem vzdělávání ve věznicích je především poskytnout v dané chvíli izolované skupin lidí znalosti a dovednosti, jež jim po návratu do společnosti mohou pomoci v zapojení do běžného života. Rozdíl mezi vzděláváním v běžných školách a ve věznicích je asi nejmarkantnější ve věkovém složení žáků. V našem zorném úhlu jsou především dospělé a mladistvé ženy. Z toho vyplývají další všeobecné odlišnosti. Pokud jsou dospělí dostatečně motivováni, je s nimi po pedagogické stránce snazší spolupráce. Ženy, které se skutečně chtějí vzdělávat, jsou v přístupu ke vzdělávání vyzrálejší než parta pubertální mládeže. Některé odsouzené si možnosti vzdělávat se skutečně váží. Co je společné s běžnými školami? Snaha působit na svěřené klienty tak, aby se v průběhu docházky do studia naučili nejen žádoucím vědomostem a dovednostem, ale aby se je také snažili uplatnit po návratu z výkonu trestu.

Ve světelské věznici mají ženy možnost výběru z těchto kurzů: *kurz základní školy*, celoroční – *kurz praktické rodinné školy*, pololetní – *záuční kurz výroby konfekce*, pololetní – *kurz základní obsluhy počítače*, 3 měsíční – *základy kuchařských prací*, pololetní – *český jazyk pro negramotné*, 2hod. týdně – *kreativní psaní*, 2hod. týdně – *základy angličtiny a němčiny*, 2hod. týdně – *čeština pro cizince*, dle potřeby – *kurz právního minima*, 1hod. týdně.Musím říci, že zájem ze strany odsouzených o vzdělávání je a my máme z čeho vybírat. V některých kurzech dokonce poptávka značně převyšuje nabídku. Příkladem je kurz základů obsluhy počítače. Nově otevřená počítačová učebna láká řadu zájemkyň, které si dobře uvědomují, že v dnešní době se bez základních znalostí práce s počítačem neobejdou.“

7.2. VOLNOČASOVÉ PROGRAMY

Sociálně hodnotné prožívání volného času je problémem většiny odsouzených s kriminálním životním stylem. Je to dáno jednak nedostatkem motivace k aktivnímu pozitivnímu a sociálně koncipovanému sociálnímu životnímu stylu a trávení volného času, jednak chyběním znalostí a dovedností.

Řada odsouzených trávila před zatčením většinu volného času po hospodách konzumací alkoholu, drog a nudou. Řada kriminologických výzkumů potvrzuje pasivní trávení volného času jako významný kriminogenní faktor.

Smyslem volnočasových programů realizovaných ve vězení je:

- naučit odsouzené trávit volný čas, mimopracovní čas aktivně a smysluplně a po propuštění z výkonu trestu změnit podstatně životní styl
- ve výkonu trestu vyplnit čas odsouzených aktivní smysluplnou činností zaměřenou na rozvoj osobnosti, udržení fyzické a psychické kondice, vytvoření kulturních návyků a potřeb.

V současné době, kdy v České republice velký počet vězňů nepracuje z důvodů nedostatku práce, nabývají volnočasové programy na významu.

Lze je rozdělit na rekreativní, sportovní a kulturní. *Rekreativní programy* jsou zaměřeny na regeneraci a obnovu fyzických a psychických sil po pracovním vyčerpání. Spočívají prakticky ve sledování televize, videoprogramů, kdy jejich výběr je regulován pracovníky Vězeňské služby. Patří sem také společenské hry, např. šachy, u žen navíc ruční práce, poslech vybrané hudby, kroužek zahradnictví apod. *Sportovní volnočasové programy* jsou většinou organizovány pracovníky Vězeňské služby. Jsou realizovány ve sportovních zařízeních ve věznicích. Hrají se především míčové a pohybové hry. Často se pořádají turnaje mezi věznicemi, například ve stolním tenise, v malé kopané či v nohejbale, u žen ve volejbale, které se stávají významnou motivací k lepším výkonům u vězňů. Dále jsou k dispozici posilovny a hřiště, které často využívají vězni ve svém volném čase bez organizace zaměstnanců VS.

Cílem těchto programů je využít přirozené potřeby člověka po pohybu, vést vězně k pohybové kázi, sebeovládání, kolektivnímu soužití, vzbudit zájem o sport a vést je ke sportování i po ukončení trestu v civilních sportovních klubech.

Sportovní programy jsou hodnoceny jako relativně efektivní s tím, že vedou k sebekázi, jsou pro zejména mladší vězně atraktivní, vedou ke všeobecné pohybové kultuře a mají příznivý vliv na psychiku. Ve věznicích, kde je rozvinuto sportování, je podstatně méně poklesků než tam, kde to není možné.

Kulturní programy jsou mnohdy prvním a jediným kulturním zážitkem odsouzeného v dosavadním životě. Jedná se především o kulturní vystoupení pěveckých, hudebních a dramatických souborů a kulturních institucí mimo vězení. Zájem vězňů je o tato vystoupení značný. Cílem kulturních programů je ovšem nejen poskytnout vězňům kvalitní kulturní zážitek, ale i motivovat je k vlastní kulturní produkci. Od nepaměti vězni kreslili a malovali nejrůznější výjevy z reálného i abstraktního světa. Pod vedením dobrého malíře, pedagoga či vychovatele vyjadřují v malbách svojí osobnost a ventilují svá vnitřní napětí. Vnímání, percepce výtvarných uměleckých děl i pokusy o vlastní produkci jsou z arteterapie dávno známé jako efektivní metody resocializace. Mnoho vězení má vlastní, dobře vedený arteterapeutický kabinet s výrazně pozitivním efektem. Ale i mnoho dalších kroužků, jako například čtenářský, či poslech moderní a klasické hudby na základě výběru vězňů, jsou přijímány velmi pozitivně a jsou velmi kladně hodnoceny (Mezník J. a kolektiv: Základy penologie)

7.3. TARAPEUTICKÉ, TRÉNINKOVÉ PROGRAMY

Zkušenost, ověřená praxí, spočívající ve zjištění četných psychopatologických symptomů a syndromů v osobnostních rysech delikventů a jejich četných návyků na drogy a alkohol vyústila v potřebu zavést léčebné programy do vězeňské praxe. Psychoterapeutické programy vycházejí z obvyklé psychoterapeutické praxe v psychiatrických zařízeních aplikované na programy ve věznicích. Psychoterapie formou individuálních cílených psychologických intervencí usiluje o odstranění či eliminování těch projevů a vlastností odsouzeného, které byly penitenciární diagnózou identifikovány jako kriminogenní. Jde o dlouhodobý program, kdy zkušený terapeut, většinou psycholog či psychiatr v plánovaných sezeních psychologickými metodami dlouhodobě působí na jedince. Tyto metody jsou bezesporu účinné, ale problém je v tom, že obsáhnou velmi malý počet vězňů a zavážou značnou část pracovní doby terapeuta.

Proto se více užívají metody skupinového ovlivňování vězňů, skupinová psychoterapie. Výhoda spočívá v tom, že jeden terapeut pracuje se skupinou vězňů, tedy ve stejném čase s větším počtem lidí a využívá přitom skupinové dynamiky a reflexe k vytváření pozitivních vztahů mezi odsouzenými a terapeutického efektu. Součástí skupinové terapie je také tzv. komunitní systém, kdy personál věznice a odsouzení tvoří vzájemnou komunitu, vzájemné vztahy jsou formovány terapeutickými a nápravnými cíly. Skupinová psychoterapie a komunitní terapie se realizuje především u odsouzených s výraznými psychopatickými rysy osobnosti a u odsouzených toxikomanů či sexuálních deviantů.

Vedle psychoterapeutických aktivit ve věznicích probíhají také skupinové programy zaměřené na sociální učení. Tyto programy vycházejí z poznatku, že většina odsouzených nemá osvojeno v dostatečné míře adekvátní společenské chování, formy komunikace, sociální postoje. Cílem sociálního výcviku ve skupině vězňů je zvýšit jejich sociální kompetenci, formou sociálního učení je naučit řešit běžné sociální situace (např. jednání na úradě, v zaměstnání, řešení konfliktních situací doma a ve společnosti apod.) sociálně žádoucím způsobem. Další částí takového výcviku je vést vězně k adekvátnímu partnerskému soužití, k navazování mezilidských vztahů k té části populace, která nemá žádné zkušenosti z jednání s kriminální subkulturou, k posílení pozitivních aspektů osobnosti. Sociálně psychologické metody, někdy zvané jako metody tréninkové, neaspírají na výraznou změnu osobnosti a povahových vlastností, jako metody psychoterapeutické, ale zaměřují se jen na výcvik užitečných dovedností v oblasti mezilidských vztahů a interpersonálního chování (Mezník J. a kolektiv: Základy penologie)

8. VÝKON RESTU ODNĚTÍ SVOBODY ODSOUZENÝCH ŽEN V ODDĚLENÍ VÝKONU TRESTU ŽEN ŘEPY

Oddělení výkonu trestu Řepy (dále jen OVTŘ) je součástí Vazební věznice Praha – Ruzyně. Odsouzené ženy bydlí přímo v části řepského kláštera, Domově sv. Karla Boromejského, nacházejí zde většinu pracovních příležitostí: v úklidu, v zahradě, v prádelně, v kuchyni. Tím, že Domov současně pečuje o nemocné, vzniká pro odsouzené ženy zcela nová příležitost pracovat i jako sanitářky. Pro tuto práci mohou získat kvalifikaci v „Sanitářském kurzu sv. Zdislavy“. Osvědčení umožňuje uplatnit se v této službě ve zdravotnických nebo sociálních zařízeních i po propuštění z výkonu trestu. Právě s tímto sanitářským kurzem bych ráda čtenáře seznámila blíže později v textu.

Program zacházení s odsouzenými obsahuje pracovní, vzdělávací, výchovné a zájmové aktivity, jak bylo výše v textu obecně uvedeno, organizované Vězeňskou službou. Podobně se jim dostává pomoci při obnovování nebo znovuvytváření vnějších vztahů s dětmi, rodinami a přáteli.

Ženy pracují ve vlídném a pěkně vybaveném prostředí s rozmanitou náplní činnosti, mají možnost pobytu na čerstvém vzduchu v zahradě i vycházek s vychovatelem, některé pracují na externích pracovištích (př. úklid sídla Generálního ředitelství VS ČR). Zejména při ošetřování nemocných dostávají pro ně dosud neobvyklou příležitost zamýšlet se nad životem, otázkami nemoci, bezmoci, stáří a umírání. Setkávají se s reálným světem, učí se osvojovat pracovní návyky, ale také přijímat hezké vztahy a darovanou důvěru spolupracovníků. Velmi často to vše vede ke změně jejich postojů.

8.1. OVTŘ Z BLÍZKA:

OVTŘ je věznice s dohledem a s dozorem, je snaha na toto oddělení zařazovat takové ženy, které jsou prvotrestané a jejichž trestný čin není příliš závažný. Především vzhledem k povaze tohoto zařízení a vzhledem k pracovním příležitostem, které se odsouzeným ženám v Řepích dostávají.

Normová ubytovací kapacita je stanovena na 50 míst. Ložnice odsouzených jsou soustředěny do dvou pater Domova. V oddělení je celkem 10 ložnic po 5 místech. K dispozici odsouzeným jsou také 2 kulturní místnosti, 1 jídelna, 2 kuchyňky, 2 sportovní a zájmové místnosti a 1 učebna. Pro další aktivity jsou

využívány také prostory Domova. Výkon kázeňských trestů umístění do samovazby je realizován ve Vazební věznici Praha Ruzyně.

Po přijetí do oddělení se nově přijaté odsouzené věnují zaměstnanci tzv. nástupního oddělení. Po dobu pobytu v nástupním oddělení se odsouzená seznamuje s režimem oddělení a s prostředím, se všemi právními normami upravujícími výkon trestu odnětí svobody tj. zejména se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu odnětí svobody a vnitřním řádem oddělení výkonu trestu – Řepy. Současně je odbornými zaměstnanci oddělení zpracována komplexní zpráva o odsouzené a program zacházení.

Výkon trestu odnětí svobody probíhá ve třech přístupných skupinách vnitřní diferenciaci, které jsou jedním z prostředků motivace odsouzených k aktivnímu a důslednému plnění jednotlivých oblastí programů zacházení. Diferencovaný způsob realizace práv a povinností je základním motivačním činitelem při zacházení s odsouzenými.

8.2. SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ A ZÁJMOVÉ AKTIVITY:

V této oblasti se činnost personálu zaměřuje na individuální nebo skupinové aktivity např. psychologická skupina, relaxační cvičení, diskusní klub.

Při zacházení s odsouzenými je věnován také dostatečný prostor zájmovým aktivitám jako jsou např. kroužky zeměpisný, zahrádkářský, sportovní, dramatický, výtvarný, vaření, pečení, pletení, háčkování, vyšívání, šití, reportérský a literární (ženy vydávají vlastní časopis Řepík), chovatelský, sportovní, hudební, zdravotnický, historický, turistický, výuky cizích jazyků, práce na PC, křesťanský, pastorační rozhovory, hra na klavír, sborový zpěv, sociální tolerance aj. V této oblasti je podporována charitativní a veřejně prospěšná činnost odsouzených nejen pro Domov. Významná je také spolupráce se Speciální mateřskou školou v Praze – Čimicích. Odsouzené ženy pro děti vyrábějí různé dárky, hračky, ošacení (pletené i šité), opravují i jejich poškozené oblečení a pořádají pro ně zábavné a velmi úspěšné odpoledne včetně představení pohádek.

8.3. OBLAST UTVÁŘENÍ VNĚJŠÍCH VZTAHŮ:

Koncepce oddělení je směřována především na podporu extramurálních vztahů, udržování pozitivních vazeb s dětmi, rodinami a přáteli, popř. pomoc při obnovování těchto vazeb, k jejichž narušení mohlo dojít nástupem výkonu trestu. Při podpoře těchto vazeb je využívána především možnost udělení volného pohybu mimo věznici v souvislosti s návštěvou a přerušeni výkonu trestu.

Návštěvy jsou realizovány ve dnech pracovního volna po dobu 3 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Návštěvu lze rozložit na dvě návštěvy s dobou trvání 1,5 hodiny.

9. SPECIALISTÉ V OVTRĚ:

9.1. Sociální pracovnice

Činnost sociální pracovnice (dále jen SP) je velice rozmanitá a efektivní. Sociální pracovnice přináší do věznice značný psychohygienický vliv. Hlavní náplní práce SP je pomoc odsouzeným v jejich obtížné sociální situaci, při řešení partnerských, rodinných a mnoha dalších problémů. Je dobré, aby SP měla již určité životní zkušenosti, aby dokázala objektivně a odpovědně řešit těžkou situaci odsouzené. Především se snaží vést odsouzené k samostatnosti, aby si ženy dokázaly některé problémy řešit samy. Poskytuje sociálně právní poradenství. Přípravuje ženy na propuštění z VTOS, aby měly zajištěné osobní doklady po propuštění, aby se měly kam vrátit, nejlépe zpět ke své rodině. Proto se snaží klientkám pomáhat udržovat kontakt s rodinou a s blízkými osobami po celou dobu VTOS. Společně s vychovateli vyplňuje odsouzeným volný čas, například společnými vycházkami a výlety v rámci programu zacházení.

9.2. Psycholog

Psycholog má velmi zásadní vliv především na výběr odsouzených do VTOS v Řepích vzhledem k výjimečnému postavení tohoto oddělení mezi ostatními věznicemi. Odsouzené musí splňovat určité podmínky, aby byly vhodné k zařazení na toto oddělení. V průběhu VTOS se odsouzeným věnuje, snaží se snižovat napětí mezi vězeňkyněmi, pomáhá řešit mnoho různých psychických problémů žen, podílí se rovněž na programech zacházení, organizuje tedy program pro volný čas odsouzených. Důležitou roli hrají skupinové terapie a

individuální terapie. Velký vliv má psycholog rovněž na udržení dobré atmosféry mezi zaměstnanci a mezi odsouzenými a zaměstnanci. Hlavním úkolem je nejrozmanitějšími způsoby zajišťovat psychohygienický klid ve věznici a intervence v krizových situacích. Důležitá je taktnost, empatie, umění naslouchat a vytvořit neformální atmosféru porozumění a sdílnosti. Dále pak citlivé sledování a průběžné vyhodnocování psychosociální situace celku, především z hlediska prevence mimořádných událostí.

9.3. Vychovatel

Vychovatel je důležitým člověkem v každodenním životě odsouzených. O osobě odsouzené má mnoho informací, ví o jejím rodinném a osobním životě. Stará se o její bezproblémový průběh VTOS. Péče vychovatelů spočívá od předávání korespondence po hodnocení chování až po návrhy na podmíněčné propuštění. Zkrátka řečeno vychovatel je nejbližší osobou odsouzené ve VTOS a měli by tedy v rámci možností spolu dobře vycházet. To by mělo být v zájmu vychovatele, odstraňovat případné bariéry. Musí mít výchovný vliv, vést odsouzenou k samostatnosti. Kontroluje například její pracovní výkony nebo plnění programu zacházení. Sleduje dodržování pravidel a podmínek VTOS. To znamená např. sleduje lhůty, kdy odsouzená může jít na přerušení výkonu trestu OS dle § 56/1 TŘ. Nebo na společnou vycházku s odsouzenými v doprovodu zaměstnance věznice apod. Je tedy nezbytně nutné, aby vychovatel měl u odsouzených respekt, aby byl osobnostně vyzrálý a měl rovněž určité životní zkušenosti. Nese za odsouzenou určitou odpovědnost, aby byla zachována její práva a nebyl narušen zdárný chod VTOS, jak to vyžaduje zákon o VTOS č. 169/1999 Sb.

9.4. Speciální pedagog

Speciální pedagog především vytváří programy zacházení pro odsouzené na základě zpracované pedagogické diagnostiky. Dohlíží na jejich dodržování a plnění. Rovněž se podílí na jejich pravidelném vyhodnocování, která se následně stávají nezbytnými podklady k žádostem o podmíněčná propuštění žen z VT OS. Účastní se speciálně výchovných aktivit, jako je práce se skupinami a individuální práce s klientkami. Musí sledovat každodenní chování žen a atmosféru na oddělení, předcházet konfliktům a zajistit hladký průběh výkonu trestu odsouzených žen. Společně s dalšími zaměstnanci má kázeňskou pravomoc, může tedy

udělovat kázeňské odměny a tresty. Je členem odborné komise, která rozhoduje o zařazení odsouzené do OVTR, o zaměstnávání odsouzených a rovněž o udělení volných návštěv žen nebo přerušení výkonu trestu odnětí svobody až na 20 dní v roce jako formě nejvyšší kázeňské odměny. Sleduje možnost vzniku mimořádných událostí na oddělení a navrhuje nutná opatření z pedagogického hlediska, která vedou k jejich řešení, prevenci a eliminaci. Podílí se na realizaci vzdělávání odsouzených ve školách a zařízeních mimo věznici.

10. NĚKTERÉ VYBRANÉ ZÁKLADNÍ PODMÍNKY VTOS dle ZÁKONA O VTOS č.169/1999

§ 2 – Hlavní zásady VT

- Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody. Tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.
- S odsouzenými ve VT se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví a pokud to doba VT umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

§ 14 – Vnitřní řád věznice

- Pro každou věznici stanoví její ředitel se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby vnitřní řád věznice, kterým se stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.

§ 16 – Sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotní péče

- Odsouzeným se poskytuje pravidelná strava za podmínek a v hodnotách, které odpovídají požadavku udržení zdraví a přihlížejí k jeho zdravotnímu stavu, věku a obtížnosti vykonávané práce. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se přitom přihlíží k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených.
- Každý odsouzený musí mít zabezpečeno lůžko a prostor pro uložení osobních věcí.
- Odsouzeným se zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno.
- Odsouzený má právo na zdravotní péči v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem s přihlédnutím k omezení vyplývajícím z účelu trestu.

§ 19 – Návštěvy

- Odsouzený má právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice návštěvy blízkých osob na dobu celkem až 3 hodiny během kalendářního měsíce.

§ 24 – Přijetí balíčku

- Odsouzený má právo 2x ročně přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg.

- Balíčky podléhají kontrole zaměstnanců VS. Odsouzenému se nepředají věci, které odporují účelu VT nebo které není dovoleno mít u sebe, zejména věci, kterými by mohl ohrozit život a zdraví vlastní nebo jiných osob.

§ 25 – Příjem peněz a nakládání s nimi

- Pokud odsouzenému byly do věznice zaslány peníze, převedou se na jeho účet zřízený a vedený věznicí a odsouzený se o tom vyrozumí. Nesouhlasí-li odsouzený s přijetím peněz, peníze se vrátí na náklady odsouzeného.

§ 26 – Ochrana práv odsouzených včetně prostředků právní ochrany

- Odsouzený smí k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení. Stížnost, případně žádost musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána. Ředitel věznice určí okruh zaměstnanců VS pověřených přebíráním a odesíláním stížností a jejich evidencí.

- Zaměstnanci VS bez odkladu vyrozumí ředitele věznice, státního zástupce, soudce nebo orgán, který provádí kontrolu věznice, o žádosti odsouzeného o rozmluvu a na jejich pokyn takovou rozmluvu ve věznici umožní.

- Odsouzený má právo na poskytování právní pomoci advokátem, jenž má oprávnění v mezích svého zmocnění vést s odsouzeným korespondenci a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby.

- Zaměstnanci VS jsou povinni dbát na zachovávání práv, která odsouzení mají ve VT.

§ 27 – Omezení a zbavení některých práv a svobod

- Po dobu VT jsou odsouzení povinni podrobit se omezení některých práv a svobod, jejich výkon by byl v rozporu s účelem VT nebo která mohou být vzhledem k VT uplatněna.
- Z důvodů uvedených v odstavci 1 jsou omezena práva a svobody na nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv a právo svobodné volby povolání.
- Po dobu VT odsouzeným nepřísluší právo na stávku, výkon práva sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, zakládat odborové organizace a výkon práva sdružovat se v nich, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení. Odsouzení nemohou ve VT zakládat politické strany nebo politická hnutí, vykonávat volené a jiné veřejné funkce.

§ 28 – Základní povinnosti odsouzených

- Odsouzený je povinen ve VT dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců VS, pracovat, pokud je mu přidělena práce.....Plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku a i jinak dodržovat ustanovení vnitřního řádu věznice.
- *Odsouzený je dále povinen:*
 - podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe neměl věc, kterou by narušovat účel VT
 - podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem...
 - podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání omamných psychotropních látek a jedů ve věznici.
 - dodržovat zásady hygieny
- a další
- *Odsouzeným je zakázáno:*
 - navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona
 - vyrábět, konzumovat nebo přechovávat alkoholické nápoje a jiné návykové látky...
- a další

§ 29 – Zaměstnávání odsouzených

- Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci způsobilý.
- Při zaměstnávání a vzdělávání odsouzených věznic zajišťuje :
 - zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem
 - odměňování odsouzených za práci
 - vytváření podmínek pro to, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svojí pracovní kvalifikaci a rozšiřovat si svojí všeobecnou informovanost.

§30 – Zařazování odsouzených do práce

- Věznic vytvářejí podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, vlastní výroby nebo podnikatelské činnosti anebo smluvně u jiných subjektů.
- Smlouva mezi věznicí a jiným subjektem, na jejímž základě se uskutečňuje zařazení odsouzených do práce, stanoví podrobnější podmínky, za nichž budou odsouzení pracovat, případně i postup při zaškolení odsouzených k výkonu určených prací a způsob zvyšování jejich kvalifikace. Při vytváření podmínek k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a dodržování protipožárních a hygienických předpisů má jiný subjekt stejné povinnosti, jaké by měl podle zvláštních právních předpisů vůči svým zaměstnancům v pracovním poměru.

§34 – Vzdělávání odsouzených

- Odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svojí pracovní kvalifikaci.
- Odsouzení zařazení do denní formy studia jsou pro účely tohoto zákona posuzováni jako odsouzení zařazení do práce.

§41 – Program zacházení

- Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.

- Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného, její obsah je důvěrný.
- Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.
- V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.

§ 56 – Přerušování výkonu trestu

- V případě úspěšného plnění programu zacházení a dosahování účelu výkonu trestu může ředitel věznice formou odměny přerušit výkon trestu odsouzenému až na 20 dnů během kalendářního roku. Doba přerušování se počítá do výkonu trestu.
- Pro naléhavé rodinné důvody může ředitel věznice přerušit odsouzenému výkon trestu až na 10 dnů během kalendářního roku.

§67 – VT u odsouzených žen – VT u matek nezletilých dětí

- V případech hodných zvláštního zřetele, jestliže takový postup umožňují podmínky ve věznici a osobnostní předpoklady odsouzené ženy, může jí být na její žádost povoleno, aby ve VT měla u sebe a starala se o dítě zpravidla do tří let jeho věku, pokud takové dítě nebylo svěřeno do výchovy jiné osoby. Před rozhodnutím si ředitel věznice vyžádá posouzení lékaře a klinického psychologa a orgánu sociálněprávní ochrany dětí, zda je takový postup ve prospěch dítěte.
- Věznice umožní příslušnému orgánu sociálněprávní ochraně dětí pravidelně sledovat vývoj dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici.

§68 – Přerušování výkonu trestu u odsouzených žen

Odsouzené ženě, která před nástupem výkonu trestu řádně pečovala o své nezletilé dítě, lze po vyjádření příslušného orgánu sociálněprávní ochrany dětí prodloužit dobu, po kterou je přerušen výkon trestu, až o 10 dnů v kalendářním roce k návštěvě dítěte, které se nachází v péči jiné osoby.

11. CO ŘÍKAJÍ MEZINÁRODNÍ LISTINY

Všeobecná deklarace lidských práv, článek 2:

Každý má právo na práva a svobody vyhlášené touto deklarací, bez jakéhokoliv ohledu na rasu, barvu pleti, jazyk, vyznání, politické nebo jiné názory, národnost nebo společenský původ, majetek, původ nebo jiné postavení.

Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech, článek 3:

Smluvní státy této úmluvy se zavazují, že zajistí rovná práva mužů a žen při výkonu veškerých hospodářských, sociálních a kulturních práv vyhlášených touto úmluvou.

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, článek 2:

Smluvní státy odmítají diskriminaci žen ve všech jejích formách, souhlasí se zaváděním příslušných opatření a bezodkladným prováděním politiky vedoucí k odstranění diskriminaci žen a za tímto účelem se zavazují:

- a) začlenit zásady rovnosti mužů a žen do svých národních ústav a jiných právních předpisů, pokud tak již nebylo učiněno, a praktickou realizaci těchto zásad zabezpečit prostřednictvím zákonů a jiných vhodných prostředků;
- b) přijmout příslušná legislativní a jiná opatření (včetně sankcí tam, kde jsou nezbytné) zamezující jakoukoliv diskriminaci žen;
- c) zavést právní ochranu žen na stejném základě jako je tomu u mužů a prostřednictvím kompetentních vnitrostátních tribunálů a jiných veřejných orgánů a institucí zajistit účinnou ochranu žen před jakýmkoliv aktem diskriminace;
- d) zdržet se jakýchkoliv aktů nebo praktik diskriminace vůči ženám a zajistit, aby veřejné orgány a instituce jednaly v souladu s těmito závazky;
- e) přijmout veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen ze strany jakékoliv osoby, organizace nebo podniku;

- f) přijmout veškerá příslušná opatření, včetně legislativních, s cílem změnit nebo odstranit existující zákony, nařízení, zvyklosti a praktiky, které zakládají možnost diskriminace žen;
- g) zrušit veškerá vnitrostátní trestní ustanovení, která zakládají možnost diskriminace žen.

Deklarace Spojených národů o odstranění násilí na ženách, článek 2:

Násilím proti ženám se rozumí, aniž by se na to omezovalo, následující: fyzické, sexuální a psychologické násilí, které se dopustí nebo je toleruje stát.

Deklarace Spojených národů o odstranění násilí na ženách, článek 4, písmeno i:

...přijmout opatření, která zajistí, že úředníci orgánů činných v trestním řízení a veřejní úředníci odpovědní za prevenci, vyšetřování a trestání násilí na ženách budou vyškoleni způsobem, který jim umožní citlivý přístup k potřebám žen.

Základní principy ochrany všech osob nacházejících se ve vazbě nebo trestu odnětí svobody, princip 5.2.:

Opatření, používaná v souladu se zákonem a zamýšlená výhradně na ochranu práv a zvláštního postavení žen, zejména těhotných žen a kojících matek, dětí a mladistvých, starých, nemocných nebo postižených osob, nesmí mít diskriminační charakter.

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, pravidlo 8:

Různé kategorie vězňů se umísťují v samostatných věznicích nebo částech věznic, přičemž se bere v úvahu jejich pohlaví, věk, kriminální historie, právní důvody vazebního opatření a potřeby nutné k zacházení. Tudíž se muži a ženy umísťují pokud možno v samostatných věznicích: věznice určené pro muže a ženy vyčlení pro ženy samostatnou část objektu.

Pravidlo 23:

1. Ženské věznice zřídí zvláštní ubytovací prostory pro nezbytnou předporodní a poporodní péči a zacházení. Je-li to pro děti výhodné, zajistí se porod ve veřejné nemocnici. Pokud se dítě narodí ve věznici, nezanesse se tato skutečnost do jeho rodného listu.

2. Pokud mohou zůstat kojenci s matkami ve věznici, zajistí věznice kvalifikovaný personál, který se dětem věnuje, pokud nejsou v péči matek.

Pravidlo 53:

1. Ve věznici pro muže i ženy je část vyhrazena ženám podřízena autoritě úředníka ženského pohlaví, který má v držení klíče od všech prostorů této vyhrazené části.
2. Žádný příslušník personálu nevstoupí do části věznice vyhrazené ženám bez doprovodu personálu ženského pohlaví.
3. Na vězněné ženy dohlíží pouze ženský personál. To ovšem nebrání mužskému personálu, zejména lékařům a učitelům, ve výkonu jejich odborných povinností v části věznice vyhrazené ženám.

11.1. ZAVÁDĚNÍ DO PRAXE

Ženy se setkávají s diskriminací

V průměru 19 z 20 vězněných osob jsou muži. To znamená, že věznice mají sklon řídit vše z mužského pohledu. Obvyklým důsledkem bývá skutečnost, že postupy a programy jsou navrhovány pro potřeby mužské většiny a pouze přizpůsobovány (někdy ani to) potřebám žen. To vede k diskriminaci žen v několika ohledech.

Ubytování

Jednou z hlavních oblastí diskriminace je ubytování. Některé vězeňské systémy disponují malým počtem věznic používaných výhradně pro ženy. To nevyhnutelně vede k umístování žen daleko od jejich rodin a tím pádem komplikuje kontakt s rodinou. Tato skutečnost je citlivá zejména v případech, kdy jsou ženy hlavními nebo jedinými pečovatelkami o děti nebo jiné nezaopatřené příbuzné.

Jinou možností je umístění žen do malých oddělení větších mužských věznic. To může představovat zvýšené riziko v oblasti bezpečnosti žen a vést k chování takových věznic vůči ženám z pohledu jejich většinové mužské vězeňské populace. Obě zmíněné alternativy mají své zřejmé nevýhody.

Stupeň bezpečnosti by neměl být přísnější, než je nezbytně nutné

Jedním z důsledků omezených možností věznic ubytovat ženy je skutečnost, že ženy tak mohou být klasifikovány na základě přísnějších bezpečnostních faktorů, které ve skutečnosti neodpovídají skutečnému riziku. Účinky mohou být ještě horší, neboť klasifikační modely se opírají o mužskou vězeňskou populaci.

Stejný přístup k aktivitám

Z důvodů jejich menšího počtu nebo omezených možností umístění bývá v porovnání s muži omezen rovněž přístup žen k aktivitám. Mohou mít například méně příležitostí účastnit se vzdělávacích nebo školicích aktivit. Pracovní příležitosti mohou být omezeny i v oblastech, které se považují za tradičně ženské domény, jako je úklid či šití. Vedení věznice by mělo ženám zajistit stejné příležitosti, jaké mají muži a umožnit jim mít prospěch ze vzdělávacích či školicích aktivit. Totéž platí o dostupnosti sportovních aktivit. Pokud se věznice potýká s nedostatkem vhodných zařízení nebo kvalifikovaného personálu, je možné zainteresovat místní agentury a nevládní organizace, které takové aktivity mohou ženám zajistit. Kdekoliv je to možné, měly by dostupné aktivity být „šity na míru“ ženám, nikoli pouze upravovat programy určené mužům.

Spojení s rodinou

Zvláště důležité je, aby odsouzené ženy – matky měly příležitost udržovat spojení se svými dětmi, které opustily. Kdykoliv je to možné, mělo by ženám být umožněno opustit na kratší dobu věznici za účelem pobytu s rodinou. Navštíví-li věznici děti, měl by být zajištěn co nejtěsnější kontakt a dostatečné soukromí. Nikdy by nemělo docházet k bezkontaktním návštěvám, kdy osoby odděluje fyzická bariéra. Je-li to možné, měly by takové návštěvy trvat celý den. Delší rodinné návštěvy jsou pro odsouzené ženy nesmírně důležité. Veškerá bezpečnostní opatření a prohlídky návštěvníků by měly být prováděny s přihlédnutím k nejlepším zájmům dětí.

Dítě se má narodit v nemocnici

Těhotné ženy by se do věznice měly dostat pouze za výjimečných okolností. Pokud už je to nutné, měla by jim být zajištěna péče na stejné úrovni jako ve společnosti. Nastane-li čas porodu a je-li to možné, měla by žena být přemístěna do veřejné nemocnice. Tím by se měla

zajistit odborná péče a dítě nebude stigmatizováno záznamem věznice o jeho narození. V každém případě by však rodný list měl jako místo narození uvádět adresu odlišnou od adresy věznice. Veškerá nezbytná bezpečnostní opatření spojená s tímto obdobím by měla být činěna s nejvyšší možnou mírou diskrétnosti.

Zdravotní péče o ženy

Odsouzené ženy mají specifické potřeby, které je třeba respektovat a věnovat jim pozornost. Kdykoliv je to možné, měly by ženy mít k dispozici ženský zdravotní personál včetně lékařů a ženské zdravotní problémy by měly být konzultovány se specialisty. V mnoha případech bývají příčinou stresu odsouzených žen starosti o jejich děti, což mívá závažné dopady na jejich duševní zdraví a důsledkem bývá skutečnost, že výkon trestu odnětí svobody je pro ženy psychicky podstatně obtížnější než pro muže. Zdravotní péče o odsouzené ženy by tuto skutečnost měla reflektovat.

Prohlídky vězněných žen

K prohlídkám žen by měl personál přistupovat se zvláštní citlivostí. Osobních prohlídek žen by se mužský personál neměl nikdy účastnit. Při tělesných prohlídkách je obecně nutné dodržovat určitou míru slušnosti, je-li například nezbytné svléknout se. Na tělesné prohlídky žen se toto vztahuje ve zvýšené míře. (Andrew Coyle: Vězněné ženy ve světě)

12. HISTORIE DOMOVA SVATÉHO KARLA BOROMEJSKÉHO:

Píše se rok 1652...Francouzské Lotrinsko, zbědované následky třicetileté války, je navštíveno dalšími ranami – morem, cholerou, hladem...Na volání o pomoc zazní dopověď pěti statečných žen, které se pouští do boje s bídou všeho druhu a odevzdávají svůj život službě těm nejpotřebnějším. Z malého semínka vyrůstá strom, jehož větve přesahují hranice a v roce 1837 zapouštějí své kořeny v Praze. Řeholní společenství pod ochranou sv. Karla Boromejského a Svaté Rodiny charakterizuje rodinný duch a služba milosrdenství. Na Malé Straně v podpetřínských stráních postavily sestry nemocnici a mateřský dům se sídlem generální představené jako své duchovní a organizační centrum. Odtud pak kongregace rozšiřuje svou činnost. Domov sv. Karla Boromejského v Řepích vzniká jako druhý dům v Praze, následují další a další sociální a zdravotní ústavy, léčebny, sirotčince, domovy pro tělesně a duševně postižené, pro staré a opuštěné, pro děti a dospělé. Sestry nehledají teologické nebo filozofické zdůvodnění, proč je na světě tolik bolesti. Dostatečnou odpověď čerpají z života víry, z modlitby a jdou prostě sloužit.

Domov sv. Karla Boromejského, původně určen pro péči o sirotky, je po několika letech přeměněn na ženskou věznici, kde sestry pracují spolu s trestankyněmi v domě i na polnostech a výsledky jejich práce vytvářejí hospodářské zázemí pro Nemocnici Pod Petřínem. Po více než 80 letech plodné činnosti přichází zrušení věznice a násilné vystěhování sester. Během let umlčení slouží dům Výzkumnému ústavu zemědělské techniky.

Po roce 1990 se spojily síly i finanční prostředky sester Kongregace, Nadace Dobré dílo, Magistrátu hl.m.Prah, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Vězeňské služby, a mnoha sponzorů tuzemských a zahraničních, aby budova mohla opět sloužit naplňování základního poslání sester boromejek. Vybavení Domova se až na malé výjimky podařilo získat z věcných darů.

Domov dnes naplňuje své zčásti obnovené, zčásti zcela nové poslání jako ošetrovatelský ústav, poskytující sociální a zdravotní pobyty na lůžkovém oddělení i v denním stacionáři – a současně jako Oddělení výkonu trestu odnětí svobody pro ženy, které zde nacházejí dobré podmínky pro bydlení a rozmanité pracovní možnosti. Díky modernímu technickému zázemí a personálu, který pracuje obětavě a má kromě odbornosti vysokou motivaci pro službu nemocným, dosahuje poskytovaná péče dlouhodobě nadprůměrné úrovně. Konceptně jsou zdravotní i sociální pobyty pojaty na přechodnou dobu, po kterou rodina není sama schopna zajistit kvalitní péči o svého nemocného nebo nesoběstačného člena. Takto se zde při kapacitě 93 lůžek za rok vystřídá přibližně 350 pacientů, jejichž rodinám se tak dostává potřebné pomoci v náročné situaci.

Také stacionář, který poskytuje celodenní komplexní péči, významně přispívá k prožití spokojeného stáří v kruhu rodiny. Po dnu, který klienti stráví v příjemném a k tomu účelu dobře vybaveném prostředí a kde se jim dostává všestranné péče, se navracejí domů ke svým blízkým a necítí se takto od nich odloučení. Cílem celodenního programu ve stacionáři je udržet starého a postiženého člověka pokud možno soběstačným pro běžné úkony denní sebeobsluhy, pomoci mu uchovat fyzickou i duševní aktivitu, pocít bezpečí a vnitřní pohodu.

13. PŘEDSTAVENÍ DOMOVA SVATÉHO KARLA BOROMEJSKÉHO:

V Domově sv. Karla Boromejského se spojují čtyři světy. Jsou to jednak řeholnice Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, věkem pokročilí a nemocní lidé, odsouzené ženy a civilní zaměstnanci. Tyto čtyři světy se setkávají v prostorách Domova, aby spoluvytvářely prostředí vzájemné služby a spolupráce.

Jejich cílem je vytvářet seniorům důstojné a láskou naplněné prostředí pro spokojený a naplněný život ve stáří, dát jim pocit, že nejsou zbyteční. Dále aktivizovat obyvatele Domova a dát jim životní program, který je udrží fyzicky i psychicky aktivní. Dlouhodobě nemocným a umírajícím pacientům zprostředkovat milosrdné a důstojné prostředí pro rozloučení se životem. A současně podporovat ošetřující rodiny při péči o své blízké a poskytnout jim příležitost pro nutný odpočinek a řešení aktuální rodinné situace.

Péče nabízená seniorům:

- celodenní sociální péče s náročným ošetřováním na 49 lůžkách
- celodenní následná ošetrovatelská péče na 44 lůžkách
- denní sociální péče na 25 místech v denním stacionáři

13.1. LŮŽKOVÁ ČÁST A REHABILITACE:

Lůžková část Domova nabízí celodenní péči o seniory. K dispozici jsou trojlůžkové pokoje pro náročnou ošetrovatelskou péči o nesoběstačné seniory a dvojlůžkové pokoje s vlastním příslušenstvím pro pacienty, kteří jsou alespoň částečně soběstační v běžných domácích úkonech. Na každé ze tří stanic je i jeden šestilůžkový pokoj pro intenzivní péči. Komplexní péče je pacientům poskytována na přechodné období.

Všem klientům je poskytnuta komplexní péče podle jejich požadavků a potřeb. Při vytváření léčebného plánu každého z nich je zohledňována sociální situace a s ohledem na to i snaha aktivizovat je natolik, aby byli schopni vrátit se do domácího prostředí a tam samostatně žít. K tomu se využívá nejmodernější fyzioterapeutické a ergoterapeutické techniky.

Komplexní péče zahrnuje:

- ošetrovatelskou péči
- sociální péči s náročným ošetřováním
- rehabilitaci a ergoterapii
- kulturní, duchovní a duševní péči
- hospicovou péči

Na ošetrovatelská lůžka pacienti obvykle přicházejí přímo z nemocnic nebo z jiných zdravotnických zařízení na doporučení lékaře. Na sociální pobyty jsou klienti přijímáni z domácností nebo jiných sociálních zařízení. Při jejich umístování Domov úzce spolupracuje se sociálními odbory nejbližších úřadů městských částí.

13.2. DENNÍ STACIONÁŘ:

Denní stacionář Domova poskytuje pacientům denní péči seniorům, kteří žijí ve svých domovech a rodinách, avšak v době, kdy je pečující rodina v zaměstnání, nemohou zůstat bez přítomnosti další osoby. Část klientů denního stacionáře sem přichází z lůžkové části Domova.

Pavilon denního stacionáře má prostorové i personální předpoklady pro realizaci rozmanitého denního programu, který se zaměřuje především na ergoterapeutické techniky. Vedle uspokojení základních potřeb je pacientům nabízen rozmanitý program vedoucí k rozvoji osobnosti: zpěv, pohybové hry, cvičení, vaření, práce v dílně ručních prací, šití, práce s keramikou, četba, poslech hudby, sledování vybraných pořadů z televize. Program je koncipován tak, aby vzbuzoval v klientech pocit potřebnosti, prostředí domova, ne jen sociálního zařízení, a naplňoval je radostí. Důležitým aspektem je i hledisko zachování sociálních kontaktů, které přispívá k psychické pohodě starých lidí.

13.3. DUCHOVNÍ PÉČE A KULTURA:

Duchovní péče zahrnuje tyto aktivity: návštěvy denních bohoslužeb, poslech mše svaté přes sluchátka přímo na lůžku nemocného, návštěva pobožností pro nemocné, osobní rozhovor s duchovním, řádovou sestrou nebo asistentkou duchovní péče, přijímání svátostí.

Domov se během posledních let stal nepřehlédnutelným dějištěm kulturního života v místní lokalitě. Kulturní vystoupení původně určená převážně pro obyvatele Domova byla rozšířena a byl umožněn přístup široké veřejnosti. Domov dává příležitost začínajícím umělcům, ale vystupují zde i známé osobnosti. Pro kulturní aktivity, jako jsou koncerty, výstavy a podobně, se využívají krásné prostory objektu Domova: vytápěný kostel a jeho krypta, jídelna a při příznivém počasí i atrium.

14. SPOLUPRÁCE S VĚZEŇSKOU SLUŽBOU ČR

Vězeňská služba ČR – Oddělení pro výkon trestu Řepy sídlí spolu, jak již bylo uvedeno, s nemocnými, seniory a řádovými sestrami přímo v objektu Domova sv. Karla Boromejského. Tak byla vytvořena možnost úzké spolupráce, jejíž motivem je vytvářet příznivé podmínky pro resocializaci odsouzených žen. Příznivými podmínkami je chápáno

umožnit pracovat v přívětivém, laskavém a chápavém prostředí, nabídnout další vzdělávání a snažit se zapojit odsouzené ženy v co nejširší míře do „běžného života“.

Domov v provozu lůžkového oddělení a denního stacionáře vytváří pracovní místa pro odsouzené ženy. Tak se mohou přímo zapojit do pracovní činnosti a udržet, respektive získat, pracovní návyky. Pro vybrané ženy je organizován rekvalifikační „Sanitářský kurz sv. Zdislavy“ a poté jim je nabízena možnost uplatnit získané znalosti a zkušenosti při péči o seniory v Domově. Domov se snaží zapojit klientky OVTR i do mimopracovních činností, například možností spolupráce při organizaci kulturních a společenských akcí, kroužku náboženství, účasti na kulturním a duchovním životě.

Každodenně se potvrzuje, že zapojení do práce v kolektivu, kde se v přátelském ovzduší o nemocné stará personál spolu s odsouzenými ženami, znamená pro ně novou naději. Hodnota vzájemných vztahů, které se zde mohou příznivě vytvářet a rozvíjet a možnost účasti i na kulturních programech a duchovním životě působí na zušlechťování smýšlení i chování žen, zpočátku často uzavřených a nedůvěřivých.

15. PROJEKT „SANITÁŘSKÉHO KURZU SVATÉ ZDISLAVY“

- Sanitářský kurz byl poprvé zahájen v roce 1997
- K dnešnímu dni proběhlo kurzů 14, v současné době probíhá 15. kurz
- Tedy kurz se vždy koná 2x za rok po dobu 3 měsíců
- Jednoho kurzu se účastní 5 – 8 žen
- Je využíván především odsouzenými ženami, ale je možné do kurzu zapojit i případné zájemce z řad zaměstnanců Domova

CÍLE PROJEKTU:

Hlavním cílem je vytvořit kvalifikační předpoklady odsouzených žen po skončení výkonu trestu odnětí svobody a tím omezit recidivu trestné činnosti odsouzených žen po propuštění. Vytvořit v těchto ženách motivaci k smysluplnému využití času stráveného ve VT OS, k využití nabídky absolvování Sanitářského kurzu a následné možnosti uplatnění se ve společnosti jako pomocný zdravotnický pracovník.

ABOSLVENT KURZU:

- zvládá práce pomocného zdravotnického pracovníka na nemocničním oddělení a na všech úsecích zdravotního zařízení, kde je potřebný zdravotní pracovník
- vykonává práce podle náplně činností pro pomocné zdravotnické pracovníky stanovených ve směrnici MZ ČR č. 10/86 §73 (doprovod pacienta a dezinfekce lůžka, dezinfekce zdravotních pomůcek, manipulace s čistým a špinavým prádlem apod.)
- zvládá zásady empatických přístupů při jednání s klientem (pacientem)

- je poučen o kompetencích k výkonu svého povolání a ovládá spolupráci s pracovníky vyšší kvalifikace

OBSAH KURZU:

- zdravotvěda – základy somatologie, úvod do klinických oborů, tj. interna, chirurgie, neurologie, onkologie, psychiatrie
- základy psychologie, zdravotní etiky, pastorální medicíny (základní psychické procesy a stavy, neadaptivní chování, svízelné stavy, verbální a neverbální komunikace, informace o relaxačních technikách, duševní hygiena v práci zdravotního pracovníka, otázka euthanasie, práva pacientů atd.)
- první pomoc (postup při poskytování první pomoci, rány, neprůchodnost dýchacích cest, bezvědomí, šok, kolaps, poranění hlavy, krku, páteře, míchy, hrudníku, břicha...popáleniny, omrznutí, poranění el. proudem, základní polohy při poskytování první pomoci, záchranná služba apod.)
- úvod do ošetrovatelství (moderní ošetrovatelství HOME – CARE apod., úprava lůžka, pomůcky doplňující lůžko, hygiena, výživa, péče o mrtvé tělo, příprava obvazového materiálu, ochranný oděv apod.)
- sociálně právní problematika (veřejné zdravotnictví a systém péče o zdraví, sociálně právní otázky, základní zdravotnické právní předpisy, pracovní právo apod.)
- hygiena, epidemiologie a mikrobiologie (životní prostředí a jeho vliv na zdraví, vztahy mezi infekčními chorobami jedince a kolektivu, nákazy a očkování, dezinfekce, komunální hygiena, hygiena výživy apod.)
- technika práce na úseku pečovatelské služby (úprava prostředí v domácnosti nemocného, prevence proleženin, běžný úklid, péče o lůžko, nácvik sedu, chůze, sebeobsluhy apod.)
- praktická výuka (úprava lůžka, hygiena nemocného na lůžku, polohování, různé asistence, sterilizace, apod.)
- zaměstnávání nemocných

DÉLKA KURZU:

Teoretická část

110 hodin

Praktická část	20 hodin

Celkem	130 hodin

PODMÍNKY PŘIJETÍ:

- úspěšné dokončení základního vzdělání
- dovršení věku 18 let
- úspěšné absolvování přijímacího ústního pohovoru
- motivace ke zvolenému povolání
- písemné doporučení garanta je vítáno (farní charita, pracoviště apod.)

Přijímací pohovor se skládá především ze zjištění motivace odsouzených žen k absolvování tohoto kurzu, co od kurzu očekávají, jak ho budou moci v budoucnu využít. Jaké jsou jejich dosavadní zkušenosti se zdravotnickou péčí. Dále pak zda práce, kterou budou po absolvování kurzu vykonávat, nebude pro ně příliš psychicky náročná. Vzhledem k prostředí, z jakého klientky často pocházejí, může být nemocniční prostředí a velmi náročná péče o pacienty těžce zvladatelná. Proto v rámci kurzu klientky absolvují zkušební měsíc na oddělení jako pomocná síla, aby se s prací sanitářky dobře seznámily a aby zjistily, zda jsou vůbec této práce schopné, aby si na tento druh práce přivykly.

Výběr klientek nesmí souviset s jejich minulostí, tedy vyučující by neměli být informováni o trestné činnosti, za kterou jsou odsouzené ženy ve VT OS.

FORMA VÝUKY:

Večerní studium, u odsouzených žen ve volném čase po zaměstnání.

MÍSTO VÝUKY:

Teoretická část výuky probíhá v prostorách věznice, praktická část kurzu probíhá částečně opět v prostorách věznice, částečně přímo u pacientů v ošetrovatelské části Domova.

METODY VÝUKY:

Přednášky, semináře, praktická výuka, exkurze, odborný praktický výcvik ve zdravotnických zařízeních, hospici a na úseku pečovatelské služby.

VYUČUJÍCÍ:

- lékař, zdravotní sestra specialista, psycholog
- Celkem 5 vyučujících

FINANCE:

- jedním z finančních zdrojů pro zajištění úspěšného fungování kurzu je Vězeňská služba ČR, která přispívá každoročně 30-50.000 Kč
- dále jsou to granty a sponzorské dary
- finančně je třeba zajistit mzdy učitelů, pracovní oděvy, literaturu, kopie vzdělávacích materiálů, pomůcky a další.

ZPŮSOB UKONČENÍ:

- teoretická písemná zkouška
- praktická zkouška

- pozn. v současné době kurz absolvovaly úspěšně všechny klientky kromě jedné

Absolvent obdrží OSVĚDČENÍ O ABSOLVOVÁNÍ CHARITNÍHO SANITÁŘSKÉHO KURZU SVATÉ ZDISLAVY.

(na osvědčení není uvedeno místo, kde klientka kurz absolvovala, ani místo pobytu ve věznicích a to v rámci prevence stigmatizace)

Vytváření pracovních příležitostí pro absolventky Sanitářského kurzu:

Po absolvování kurzu a obdržení osvědčení dostanou absolventky příležitost uplatnit své znalosti v praxi, a to v ošetrovatelské části Domova. Podmínky pro zaměstnávání odsouzených žen jsou za několik let provozu Domova již vhodně vytvořeny. Ženy dostávají za svoji práci finanční odměnu, která jim pomáhá hradit náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody a s případnou škodou vzniklou v souvislosti s trestnou činností.

Ošetrovatelská část Domova je rozdělena do tří stanic, kam jsou podle potřeby sanitářky zařazovány. Zde pracují pod vedením civilních pracovníků – staničních sester, společně s ostatním zdravotnickým personálem. S těmito lidmi mohou sanitářky řešit pracovní otázky a případné problémy související s výkonem práce. Současně mají možnost odsouzené ženy konzultace se sociální pracovnící VS ČR, která je s projektem obeznámena.

Vzhledem k nepřetržitému provozu Domova jsou ženy zaměstnávány nejen v pracovní dny, ale i o sobotách a nedělích. Pracovní doba je přizpůsobena programu VS ČR a odlišuje se od pracovní doby ostatního personálu.

16. ROZHOVOR S VYUČUJÍCÍ LEKTORKOU KURZU:

Jaký je obecně platný přínos realizace sanitářského kurzu pro ženy ve výkonu trestu?

Pro vyjádření obecného stanoviska k významu zmíněného kurzu je potřebné zastavit se u samotného poslání výkonu trestu, a to krom jiného, převýchovy těch, kteří se dopustili trestného činu. Je potřebné zajistit jejich resocializaci, pomoci při znovu začlenění se do společnosti. Pracovní zařazení žen ve výkonu trestu do procesu péče o staré a chronicky nemocné ubytované nebo hospitalizované v Domově je velmi vhodná cesta pro zmíněnou resocializaci. Mnohým z klientek se dostane též první nebo nové rekvalifikace. Náplň dne, poskytování sanitářské péče potřebným lidem, je velmi smysluplná. Trestané ženy mohou svůj čas strávený ve výkonu trestu prožít poctivě, mohou najít nové poslání, přinášejí těm, které opatrují mnoho dobrého.

Jaký vztah mají ženy ve výkonu trestu ke kurzu?

Z tohoto pohledu lze rozdělit klientky do tří skupin. Pro domov a pro budoucí využití nově nabyté kvalifikace je skupina první – ta, kde klientky projevují osobní zájem o práci s chronicky nemocnými, starými a sociálně potřebnými lidmi. Plánují po ukončení trestu pokračovat v práci ve zdravotnických nebo sociálních zařízeních.

Druhá skupina jsou takové klientky, které spatřují v kurzu dobré naplnění času vyměřeného trestem, z řad těchto klientek se mohou později stát také poskytovatelé zdravotnické péče na úrovni sanitární.

Třetí skupina se skládá z těch, které vědí, že se nebudou po výkonu trestu zařazovat do zdravotnické péče. Do této poslední skupiny se klientky zařazují výjimečně.

Vaše role ve výuce v kurzu?

Náplň kurzu je přesně stanovena ve schválených osnovách Ministerstva zdravotnictví. Kurz je zařazen do tak zvané sítě škol, to znamená, že jeho absolvování zabezpečuje možnost práce ve zdravotnických nebo v sociálních státních i nestátních institucích.

Mým úkolem je výuka psychologie, protože již máme patnáctý kurz za sebou, tak se již podařilo najít náplň psychologie v takové míře a v takovém rozsahu, aby obsah byl srozumitelný, snadno naučitelný, aby byl zaměřen na konkrétní práci s klienty a s pacienty Domova.

Obsah musí být koncipován tak, aby byl použitelný pro velmi různorodě vzdělané účastníky kurzu (se základním vzděláním, s vyučením, se středním vzděláním a i po ukončení vysoké školy).

Myslím, že se tento záměr povedl a klientky si odnášejí základní poznatky o poslání psychologie, poznávání osobnosti člověka, základní poznatky o myšlenkových operacích ve zdraví a nemoci, základní poznatky o řešení konfliktů a volných procesech.

Jaké je běžné složení účastníků kurzu?

Účastníci kurzu jsou vybíráni kompetentními zaměstnanci Domova ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR.

V každém kurzu jsou též tzv. civilní zaměstnanci, zaměstnanci Domova. Myslím, že setkávání dvou sociálních skupin v jednom kurzu je velmi dobré. Dochází k jakési profesní a vztahové vyrovnanosti mezi civilními zaměstnanci a klientkami Vězeňské služby. Jsou prostě a jednoduše na stejné lodi.

Jak se změní role absolventů kurzu v pracovním procesu v Domově?

Dochází k rozšíření náplně práce, ale hlavně dochází k oprávněnému pocítění pracovní jistoty, která se zákonitě přenáší na kvalitu vykonávané práce.

Absolvováním se též prohloubí interpersonální vztahy mezi sestrami, ošetřovatelkami a klientkami Vězeňské služby.

Neopomenutelný význam absolutoria spatřuji také ve faktu, že klientky vědí, že kurz je organizován v první řadě pro ně, což je určitá forma psychologické podpory.

Jak přesně probíhají závěrečné zkoušky?

Závěrečné zkoušky mají dvě části – praktickou a teoretickou. Protože se podílím pouze na té teoretické části, mohu se vyjádřit právě k té teorii. Frekventantky se připravují velmi pečlivě, berou zkoušku vážně a zodpovědně. Frekventantky si losují otázku ze somatologie, první pomoci a psychologie. Vlastní zkouška trvá cca 20 minut, po vykonání zkoušky všech účastníků je slavnostní vyhlášení výsledků, předání Osvědčení a následuje krátký kulturní program a pohoštění.

I tento ceremoniál má velký význam pro absolventy. Frekventanti přicházejí ke zkouškám slavnostně oblečení, což dává vážnosti samotné zkoušce.

Jaké jsou poznatky o zařazení do práce ve zdravotnických nebo zdravotně sociálních institucích absolventů po ukončení výkonu trestu?

Statistiku návratnosti kurzu nemáme zpracovanou. Obecnou statistiku zpracovat lze jenom velmi těžko, protože jsou chráněny osobní údaje po výkonu trestu. Ale vím, že konkrétně v naší nemocnici (FN Motol) jsou některé absolventky zaměstnány jako sanitářky. Pracují zodpovědně a nejsou k jejich práci žádné připomínky, naopak, jedna z absolventek kurzu studuje zdravotnickou školu, jedna vysokou školu.

Jaké jsou záměry do budoucna?

Chceme v každém případě pokračovat, protože jsme se mnohokrát přesvědčili o významu kurzu právě z důvodů v úvodu zmíněné resocializace, rekvalifikace a převýchovy.

Klienti Domova vnímají přítomnost žen ve výkonu trestu výrazně pozitivně a také se jedná o významnou pomoc Domovu.

17. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ A STANOVENÝCH HYPOTÉZ:

V souvislosti s vyhodnocením stanovených hypotéz jsem se rozhodla odsouzeným ženám předložit dotazník týkající se absolvování již zmíněného sanitářského kurzu. Dotazník jsem předložila ženám, které jsou stále ve výkonu trestu odnětí svobody a které sanitářský kurz absolvovaly. Druhá skupina žen, kterou jsem písemně oslovila, byly ženy, které jsou již minimálně od roku 2002 na svobodě a rovněž absolvovaly sanitářský kurz. Obeslala jsem 16 žen, bohužel návratnost byla nízká, především z důvodů změn adres respondentek.

Dotazník je složen z otázek otevřených, je stručný a srozumitelný. Ženy neměly žádný problém s jeho vyplněním.

17.1. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU:

DOTAZNÍK PRO ABSOLVENTKY SANITÁŘSKÉHO KURZU č. 1. – ženy, které jsou stále umístěny v OVTŘ:(10 respondentek)

1) Máte pocit, že sanitářský kurz byl pro Vás významnou událostí ve Vašem životě?

100% žen odpovědělo, že ANO

2) Vidíte v něm smysl pro Vaší budoucnost?

2 ženy odpověděly, že NE

1 žena neví

zbytek odpovědělo, že ANO

3) Chtěla byste pokračovat v ošetrovatelské práci nebo v ní již pokračujete?

Zde se vyskytly odpovědi:

- záleží na možnostech po propuštění z VT
- ne, nechci
- zatím jsem neuvažovala

Zbytek žen odpověděl, že ANO – jedna má již pracovní místo v LDN zajištěné

4) Navázala jste již kontakt s nějakým zdravotnickým zařízením kvůli případné práci a případně s jakým - nebo již někde pracujete?

Většina žen odpovědělo, že zatím ještě NE nebo že je příliš brzy. 3 ženy odpověděly, že již kontakt navázaly (Motol, pečovatelská služby Katolické charity)

5) Co bylo na kurzu nejzajímavější?

Nejčastější odpovědi:

- práce se starými lidmi, ošetrovatelská praxe, všechno

6) Který předmět Vás zajímal nejvíce?

3 ženy uvedly somatologii, 4 ošetrovatelství, 2 psychologii, 1 ošetrovatelství a psychologii

7) Co Vám na kurzu vadilo?

7 žen odpovědělo, že NIC

1 žena uvedla, že málo času, další že rozdíl mezi výukou a praxí a třetí, že chyběla možnost odborné literatury.

8) Změnila byste něco v organizaci kurzu?

Příklady odpovědí:

- v daných podmínkách zřejmě nic
- více času
- více praxe (2x)

Zbytek žen by nic neměnil.

9) Byla délka kurzu vyhovující? Nebo Vám připadal krátký či naopak dlouhý?

Všem ženám kromě dvou, pro které byl kurz krátký, připadala jeho délka vyhovující.

10) Ocenila byste pokračování kurzu po výkonu trestu v nějakém civilním zařízení?

Všechny ženy, kromě jedné, by ocenily pokračování kurzu.

11) Jaký jste měla dojem ze závěrečných zkoušek? Byly náročné či naopak?

Jedna žena zmínila vliv trémy, jedné připadaly zkoušky náročné. Zbytek žen uvedl, že pro ně zkoušky nebyly náročné.

DOTAZNÍK PRO ABSOLVENTKY SANITÁŘSKÉHO KURZU č. 2. – propuštěné ženy z OVTŘ:(8 respondentek)

1) Máte pocit, že sanitářský kurz byl pro Vás významnou událostí ve Vašem životě?

100% respondentek odpovědělo, že ANO a popsalo svůj dojem

příklady odpovědí:

- dělala jsem něco užitečného
- pomáhala jsem lidem
- poznala jsem, co obnáší práce ve zdravotnictví

2) Vidíte v něm smysl pro Vaší budoucnost?

100% respondentek odpovědělo, že ANO a jedna dodala, že jí dal kurz možnost najít si práci na překlenovací období po VTOS.

3) Chtěla byste pokračovat v ošetrovatelské práci nebo v ní již pokračujete?

3 ženy odpověděly, že by v práci sanitářky rády v budoucnu pokračovaly

3 ženy odpověděly, že již ve zdravotnictví pracují

2 ženy odpověděly, že pracovaly jako sanitářky po VTOS

4) Navázala jste již kontakt s nějakým zdravotnickým zařízením kvůli případné práci a případně s jakým - nebo již někde pracujete?

Zde ženy odpovědi neupřesnily, byly stejné, jako v předchozí otázce. Pouze jedna zmínila, že pracovala po propuštění z VTOS v nemocnici.

5) Co bylo na kurzu nejzajímavější?

Příklady odpovědí:

- dozvěděla jsem se spoustu nových věcí, které mě zaujaly
- somatologie a psychiatrie
- vše (3x)
- práce s lidmi a poznávání jejich problémů
- určitě praxe

6) Který předmět Vás zajímal nejvíce?

Nejvíce ženy zaujala somatologie a psychologie.

7) Co Vám na kurzu vadilo?

2x se vyskytla odpověď, že NIC. Dále se objevily tyto názory:

- málo dostupné literatury
- malý rozsah učiva
- přístup jedné absolventky k pacientům i k ostatním

8) Změnila byste něco v organizaci kurzu?

Zde se vyskytla jednoznačná odpověď NE.

9) Byla délka kurzu vyhovující? Nebo Vám připadal krátký či naopak dlouhý?

Kromě jedné respondentky, které připadal kurz krátký, se všechny shodly na vyhovující délce kurzu.

10) Ocenila byste pokračování kurzu po výkonu trestu v nějakém civilním zařízení?

100% odpovědělo, že ANO. Jedna žena by si chtěla doplnit vzdělání zdravotní sestry.

11) Jaký jste měla dojem ze závěrečných zkoušek? Byly náročné či naopak?

Ženy se shodly na tom, že nebyly náročné. Velkou roli sehrála tréma.

Příklady odpovědí:

- Měla jsem skvělý dojem, i když byla tréma. S odstupem času mohu říci, že zkoušky nebyly náročné.
- Pro mě osobně znamenaly obrovský pocit vítězství, velké poznání sama sebe.
- Jsem veliký trémista, tak zkoušky pro mě byly velké utrpení. Ale pro je teď důležité, že když někomu půjde o život, tak vím, jak ho zachránit.
- Zkoušky byly velmi lehké, nedaly prostor ukázat, co člověk umí.

18. ZÁVĚR:

V úvodu své bakalářské práce jsem uvedla dvě hypotézy, které bych nyní ráda potvrdila či vyvrátila. První hypotéza byla zaměřená na ženy, které absolvovaly sanitářský kurz, ale jsou stále ještě v OVTR, zda by chtěly po propuštění z výkonu trestu na vědomosti získané během kurzu navázat a pokračovat v ošetrovatelské práci. Tato hypotéza se potvrdila, kurz ženy velmi zaujal a vyvolal v nich značný zájem o péči o nemohoucí a nemocné pacienty. Druhá hypotéza byla zaměřená na ženy propuštěné z OVTR v posledních třech letech a které rovněž absolvovaly sanitářský kurz. Bohužel zde se vyskytl předpokládaný problém s návratností dotazníků, nebyla příliš vysoká. Přesto počet navrácených dotazníků stačil k vyhodnocení druhé hypotézy, která se spíše nepotvrdila. Předpokládala jsem, že značná část žen je ve zdravotnictví zaměstnána nebo tuto snahu projevuje. Z odpovědí jsem získala informaci, že z respondentek pracují ve zdravotnictví pouze 3 ženy, ale zbytek žen má o tuto práci zájem.

Přesto, že z žen propuštěných v posledních třech letech mnoho ve zdravotnictví nepracuje a přesto, že ty, které propuštěné z výkonu trestu budou a nevyberou si právě práci ošetrovatelky, vidím tuto cestu jako úžasnou příležitost, jako možnost volby. Tyto absolventky kurzu někdy poprvé v životě mohou říci sobě a okolí, že něco dokázaly a že se něco naučily. Je to obrovská možnost se realizovat, vidět smysl v budoucnosti, vědět, že mohou někde začít. I když někdy jen na chvíli, na přechodnou dobu, ale je to možnost a veliká šance. A i když zde hovoříme pouze o několika ženách, i kdyby jen o jedné, je to veliký úspěch a je potřeba ocenit práci těch desítek lidí, které na tomto projektu pracují a jsou

mu plně oddáni. V ženách, které se vracejí zpět do společnosti, někdy i po několika letech, je potřeba vzbudit důvěru v sama sebe a otevřít jim nové možnosti. A to sanitářský kurz sv. Zdislavy dokáže.

19. RESUMÉ

Ve své bakalářské práci seznamuji čtenáře s problematikou výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen a se snahou Vězeňské služby České republiky vést odsouzené ženy k návratu zpět do společnosti co nejlidštějším a nejsnazším způsobem a to snahou o nalezení nové cesty, nového způsobu trávení času a nového pohledu na lidské hodnoty. Možnost rekvalifikace a možnost pracovat je jedním z nejdůležitějších způsobů, jak se snažit o úspěšnou resocializaci odsouzených žen. A právě proto jsem se ve své bakalářské práci zaměřila na ojedinělý a smysluplný projekt „Sanitářského kurzu svaté Zdislavy“ pro odsouzené ženy, který otvírá ženám nový náhled na život, který jim dává nové možnosti a nové pracovní příležitosti. Ale především dává ženám pocit potřebnosti a smysluplnosti. Se sanitářským kurzem podrobně čtenáře ve své bakalářské práci seznamuji a doufám, že výsledky dotazníků od absolventek o jeho úspěšnosti přesvědčují.

20. ANOTACE a klíčová slova v českém jazyce a anglickém jazyce

Šamánková, Ludmila. Resocializace odsouzených žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2005. Bakalářská práce, 53 strany.

Tato bakalářská práce seznamuje čtenáře s průběhem výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen a s otázkami týkajícími se této problematiky. Zaměřuje se především na oblast úspěšné resocializace žen a na formy, jak ji lze nejlépe dosáhnout. Jedním z hlavních témat je projekt sanitářského kurzu pro odsouzené ženy.

Klíčová slova:

výkon trestu odnětí svobody, resocializace, odsouzený, vězení, program zacházení, osobnost, sanitářský kurz, volnočasové aktivity, specialisté, Oddělení výkonu trestu Řepy

This bachelor's thesis introduces to readers the course of keeping convicts (female) in the prison and tries to answer all questions connected with. Is focused on the field of successful return of sentenced women back to society and tries to show the forms how to achieve it in the best way. One of the head themes is the nursery course for female inmates.

Keywords:

convict, prison, educational facilities = courses, recreation facilities, personality, Department for convicted women in Řepy, nursery course, specialists, execution of sentence, comeback to society, the program of the treatment

21. POUŽITÁ LITERATURA

Čírtková, L., Červinka, F. (1994): Forezní psychologie. Support. Praha. 149 - 168

Jůzl, M., Olejníček, A. (2004): Penologie a penitenciární pedagogika. Institut mezioborových studií. Brno. 15 – 30

Hála, J. (1996): Teorie a praxe vězeňství I. Jihočeská Univerzita, Zdravotně sociální fakulta. České Budějovice. 52 – 55

Černíková, V., Makariusová, V. (1997): Úvod do penologie. Sociálně – právní institut. Most. Praha. 62 – 67

Hála, J. (2005): Úvod do teorie a praxe vězeňství. Vysoká škola evropských a regionálních studií. České Budějovice. 56 – 62, 122 – 130

Mezník, J. a kol.: Základy penologie. 7, 45 – 51, 53 – 54, 58 - 60

Zákon č. 169/1999 Sb. Ze dne 30.června 1999 O výkonu trestu odnětí svobody

Časopis České vězeňství, díly:

3/2003, 6/2004 str. 15 – 16, 1/2000 str. 8 – 9, 6/2004 str. 28 - 29

Příloha k číslu 2/2000, Vězeňství v České republice. Stenografický zápis z veřejného slyšení.

Časopis Psychologie dnes:

9/2004 str. 18 – 20

Sýkorová, D. (2003): Rigorózní práce. Psychosociální profil skupiny prvovězněných odsouzených žen, vybraných do Oddělení výkonu trestu Praha – Řepy.

Internet:

Coyle, A.: Vězněné ženy ve světě. 5 – 12

Kolektiv autorů, (2004): Dlouhodobé tresty odnětí svobody. Institut pro kriminologii. Praha.
Kapitola 4